

Sugemeid kaasomandi positiivse režiimi selgitamiseks.

E. Ein.

1. — Minu artikli „Kaasomanikkude korraldusõigusest“ („Õigus“ nr. 10, 1930) üüri ja renti käsitlev osa on esile kutsunud autoriteetselt poolt vastuvaidlusi. Et sõnavõttus on puudutatud ka küsimusi, mis ulatuvad vaidlusobjektist kaugemale, siis on ka meie poolt küsimuse lõplik ja adekvaatne lahendamine võimalik, kui tavalisist poleemika piirest väljume ja pöördume kaasomandi positiivse režiimi selgitamisele ja eeskätt selle instituudi tõlgendamise kriteeriumi otsimisele meie positiivses seaduseandluses.

Rõhutan eriti kaasomandi positiivse režiimi selgitamise tarvidust, s. t. et peame maksva seaduseandluse kõik normid aluseks võtma kaasomandi loomu kindlaksmääramises, ning mitte lähtuma mõnest teoriast, mis üldises õiguses kaasomandi kohta loodud, ega ka aluseks võtma liiga üldist ja ebamäärast legaaldefiniitsiooni. Mis puutub üldisse rooma õigusse, kust ka meie kaasomandi instituut väikeste muudatustega on võetud, siis peab tähendama, et teadlased on rohkem tegemist teinud abstraktsete teooriate loomisega kui rooma kaasomandi positiivse uurimisega ta mitmesuguseil arenemisastmel. Alles viimased aastakümned on toonud asjasse parandust ja nüüd alles hakkavad selguma rooma kaasomandi kontuurid tema mitmesugusel arenemisastmel ja nüüd selgub, et ükski pandektistide poolt loodud teooria ei vasta täielikult rooma kaasomandi positiivsele režiimile.

Ka meie BES tõlgendajad on võtnud lähtekohaks kaasomandi mõiste määritlemisel mõne mainitud teooriaist ja üksikküsimuse lahendamise tuletavad säärasest omaksvõetud vaatest. Sel ajal kui BES kaasomandi legaaldefiniitsioon kõneleb õiguse sisu jaotamisest, ei loe Erdmann säärast

definiitsiooni „tõeliku seadusnormi iseloomu omavaks“¹ ja väidab, et meie kaasomandis on tegemist „Wertportionen’ite“ jaotamisega. Nagu sellest võrdlusest näha, on BES redaktor ühelt poolt ja Erdmann teiselt poolt omaks võtnud mineval sajandil nende kummagi ajal moes oleva kontseptsiooni². Kui juba tähtsaim meie seadustiku tõlgendaja rahul pole seadustikus omaks võetud kontseptsiooniga, mis siis takistaks meid omaks võtmast mõnd teist, Erdmanni poolt adopteeritud vaatest erinevat. Pandektistlik ja moodne tsiviilistlik kirjandus pakub meile neist suure valiku. Need teooriad on kokku võetud Bonfante suures „Rooma õiguse kursuses“ II köite II osas. Loendame selle teose järgi lühidalt need teooriad.

I. Vanim teooria on nn. asja ideaalse jaotuse teooria, mida võib formuleerida järgmiselt: kaasomandis on meil mitme omandiõiguse ja mitme titulaari võistlus. Kuid ükski omandiõigus ei käi terve reaalse asja kohta, vaid ta objektiks on selle üks osa, seega iga kaasomaniku jaoks on eri objekt. Kuna aga asi pole jaotatud realselt, siis pole see osa mitte materiaalne portsjon, vaid ideaalne, intellektuaalne, ta on kvoote.

II. Pärast eelmise teooria vastu sihitud arvustusi loodi uus teooria, nn. õiguse jaotuse teooria. See teooria esineb väga mitmes varjundis ja mõne autori juures segatakse ta asja ideaalse jaotuse teooriaga. Teda võiks kokku võtta järgmiselt: igal kaasomanikul on õigus mitte asja ideaalse osa peale, vaid kogu asja peale, kuid ta õigus on osa tervest õigusest, s. t. tal on partsiaarne, osaline omandiõigus. Omandis sisalduvad üksikud õigustused kuuluvad üksikule kaasomanikule ainult *pro parte*. Selle teooria järgi kvoote pole enam üksiku kaasomaniku õiguse objekt, vaid õigus ise: ta on *pars domini*, mitte *pars rei*. Peale selle tehakse veel peeni eristamisi õiguse ideaalse ja reaalse jaotamise vahel. Õiguse jaotamise teooria juurde võib lugeda ka Scheurl’i teooria, mis omaks võetud ka Dernburgi poolt — õiguse jaotus ta ulatuses. Mitmed õigused on identsed objekti suhtes, mis on

¹ System II, lk. 23.

² BES art. 927, mis annab kaasomandi mõiste, on võetud Schmidt’i Handbuch’ist. Vt. Nolde, O tekste svoda etc. (Žurnal Min. Nar. Prosv. 1912, veebruar, lk. 297).

terve asi, identsed sisu suhtes, kuid jaotatud ulatuse suhtes, s. t. nende efektide suhtes. Kui efekt on jagatav, nagu näit. vili, siis toimub jaotus *ipso iure* vastavalt igaühe õiguse mõõdule. Kvoote esindab selle teooria järgi iga kaaslane omandi ulatuse mõõtu.

Vaadates rohkem asja sisu kui sõnu (spekulatsioonide väljal sõnad vahetatakse sageli ideedega, tähendab Bonfante), need kaks teooriate rühmitist langevad ühte ja neid võiks kokku võtta omandite paljuse ja osalisuse teooria nime all.

III. Eelmistele pärast seda kui nad näisid arvustuste tagajärjel maha jäetud olevat, järgnes uus, nn. õiguse ja asja jaotamatuse teooria. Jagamatu, integraalne omand terve asja peale kuulub igale subjektile, nii et siin oleks tegu omandiõiguse ainsusega titulaaride paljusega; järelikult õiguse teostamine üksiku poolt on tegelikult kitsendatud teiste kaasomanikkude võistlusega, kellele samuti kuulub see õigus. Seda teooriat, millel kõige rohkem autoriteetseid pooldajaid, võiks nimetada ainsa ehk integraalse omandi teooriaks. Kvootest arusaamises lähevad aga pooldajate vaated lahku: kord on ta mõõduks, mille alusel osanikkude vahel asja väärtus või kasu jaotatakse, kord kriteeriumiks, mille põhjal osanikud peavad juhinema asjajagamisel ja vastastikuste suhete lahendamisel.

IV. Erilist kohta pälvib teooria, mille järgi asi ja õigus on jaotamatu, kuid omandeid sama asja peale mitu: terve asja peale on omandite võistlus ja igaüks neist teostamisel osutub piiratuks teiste võistluse tagajärjel ja igaüks neist annab õiguse osa peale ainult sellest, mis on jagatav, vastavalt oma kvootele. See on nn. omandite paljuse ja integraalsuse teooria.

V. Pole esitamata jäetud ka teooria, mille järgi kaasomand ei kuulu füüsilisele isikule, vaid juriidilisele isikule. Säärane vaade ei vasta kuidagi *condominium'*ile.

VI. Eelmisest teooriast on tuletatud üks teine, mis oma eelkäijast õnnelikum; selle järgi on omandi subjektiks kaasomandis kaasomanikkude kollektiivsus või üksmeelsus. Kollektiivsuse õiguse kõrval olevat veel iga kaasomaniku õigus, milline mõne autori järgi on kitsendatud omandiõigus, teiste järgi õigus *sui generis*, kuid mõni autor eitab täiesti kaasomaniku eriõigust.

VII. Radikaalseim on Perozzi teooria, et kaasomandis on meil tegu õigustuste kompleksiga, mis täiesti erineb omandiõigusest ega loe omanikuks isegi osanikkude kollektiivsust. Omandi mõiste haihtub täielikult Perozzi teoorias. Seadus tunnustab üksikuile osanikele õigustusi asja kasutamises kindlaks määratud kvootes ja võõraste isikute eemaldamiseks selle kasutamisest.

Nende teooriate hinnangut vt. Bonfante eelnimetatud teoses. Sellest teooriate lühidast ülevaatest on näha, missuguseid keerulisi kontseptsioone võidakse luua abstraktselt kaasomandi kohta; kuid milline on nende kasu? Osalt tõtt on neis peaaegu kõigis, kuid ükski neist ei aita lahendada kaasomandi režiimis kerkida võivat üksikküsimust. Ka meil tuleb loobuda ükskõik missugust neist omaks võtmast aprioorsel viisil, vaid peame kasulikuks uurida kaasomandit tema üksikuis avaldusis ja kui on kõik kaasomandiga seotud küsimused lahendatud, alles siis võiksime mõelda meie kaasomandi kontseptsiooni loomisele.

2. — BES kaasomandi tõlgendamise juures omab põhjapanevat tähendust selle instituudi asend BES süsteemis: ta on paigutatud omandiõiguse kitsenduste ossa (vt. BES II raam. III tiitli V peat. „Omandi kitsendused“) 1. osakonda (kitsendused, mis omandit kogu selle ulatuses puudutavad) I jaona. Sellest süstemaatselt asendist järeldub, et meie kaasomand on siiski omand ning mitte mingisugune õigus *sui generis*, teiseks, et ta on kaasomanikele kui füüsilistele isikutele kuuluv omand (või omandid) ja mitte mõnele juriidilisele isikule kuuluv, sest muidu poleks mõtet ta paigutamisel kitsenduste ossa: kaasomanikud on kitsendatud embkumb, kas ühise õiguse teostamisel või üksikud omandid on kitsendatud. Edasi minna ta mõiste kindlaksmääramisel aprioorsel teel oleks ettevaatamatu. Kuid väärtuslikuma vahendi võime hankida tõlgendamiseks süstemaatiliselt kriteeriumilt. Olles kaasomanik, siiski tõeline omanik, ehkki kitsendatud, tuleb kahtluse korral mõõnda, et ta ühise objekti suhtes võib kõike seda teha, mis täisomanikki, niivõrt kui see seaduse sõnaselge määrusega pole keelatud või kui tema säärane tegevusvabadus pole kitsendatud iseenesest teiste kaasomanikkude samase õiguse teostamisega. Säärase põhimõtte käsib meid üles seada art. 708: „... kõik ... (omandi) kitsendused“

tuleb aga kõige kitsamas mõttes tõlgendada ja presumptsi-
oon on alati omandi vabaduse poolt.“

Vaatleme nüüd lähemalt, milles on kitsendatud seaduse sõnaselge määrusega kaasomaniku tegevusvabadus. Need kitsendused, nagu seda osakonna tiitel näitab, puudutavad omandit kogu ta ulatuses, s.t. kõik omandis sisalduvad õigustused on üksiku kaasomaniku juures kitsendatud. Need kitsendused on aga ise mitmeloomulised. Ühed kitsendused seisavad selles, et osanikule keelatakse teiste nõusolekuta teatud toiminguid sooritada, teised seisavad osaniku õigustuse redutseerimises teatud kvooteni. Vaatame enne esimesi. Art. 929 järgi ei saa: 1° üks osanik teiste nõusolekuta kogu asja või selle kindla (reaalse) osa kohta mingisuguseid korraldusi teha ehk teda käsustada. Art. 930 järgi ei saa osanik ilma teiste nõusolekuta: 2° asja koormata asjaõigustega, 3° osaviisi või tervelt võõrandada ja 4° asjas muudatusi ette võtta. Meie ülesanne on täpsustada neid keeldusid ja nende ulatust. Esiteks, mis tuleb mõista art. 929 sisalduva „korralduse“ ehk „käsustamise“ all. Peame korraldamise ehk täpsamalt, käsustamise mõistet püüdma määratella meie seadustiku enese abil. Korraldama ehk käsustama on see, mis seadustiku saksakeelses tekstis on „verfügen“ ja „disponieren“ ja venekeelses tekstis „rasporjažatsja“ ja „raspolagat“³ ja nende termide seadusliku tähenduse saame määratella art. 2912 ja 2916 abil. Esimene neist määrab, et „õiguslikku toimingut ette võtval isikul on vajaline õigus-, tahte- ja korraldus-(käsustus-) võime“; teine aitab selgitada lähemalt viimast võimet: „korraldusvõime puudub neil isikuil, kes on vanemate võimu all, kui ka neil, kes eestkoste ja hoolekande all seisavad“. On vist üksikasjalise juurdlemiseta selge, et mainitud isikuil puudub võime õiguslikke tehinguid teha või laiemalt võttes võime oma varandust valitseda, nagu Erdmann⁴ väljendub. Täpsam on korraldusvõimet mõelda esimeses mõttes, s. o. õiguslike tehingute sooritamisevõime mõttes, sest materiaalsete valitsemisaktide sooritamiseks oma

³ Nende kahe venekeelse termi samasuses vähemalt meie seadustikus ei tule kahelda: seda tõendab kahtlematult vene keelt hästi tundva autori Bukovski juures esinev nende termide äravahetamine. Vt. Bukovski kommentaar II, lk. 1104, märk. art. 2916 juurde.

⁴ System, I k., lk. 186.

varanduse valitsemises võib eestkoste all olev isik võimeline olla⁵.

Olles täpsustanud korralduse mõiste, vaatleme nüüd lähemalt art. 929 ulatust. Et selle määruses ainult õiguslikku korraldamist kogu asja või selle reaalse osa kohta ühe osaniku poolt on mõeldud, selgub veel selle artikli teisest lausest: kõik ühe poolt tehtud korraldused pole mitte ainult maksvusetud jne. On selge, et maksvuseta võib olla ainult õiguslik tehing, mitte aga materiaalne toiming ehk fakt. Mis mõtte on öelda, et ühe osaniku poolt toime pandud ühise metsa raiumine on maksvuseta? Neil eeldusel peame jõudma otsusele, et art. 929 keeld käib ainult õiguslike korralduste kohta, ega hõlma sugugi ka materiaalsel asjakasutamist. Peale muu peame ju art. 708 kohaselt restriktiivselt tõlgendama omandi igat kitsendust.⁶

Materiaalsel korraldamisõigust kitsendab küll juba järgnev artikkel 930. Õieti sisaldab see küll heterogeenseid asju ja seepärast ei tule teda normitehniliselt õnnestunute hulka arvata. Osalt ta kordab eelmise artikli määrust, nimelt, kui ta keelab ühel osanikul kogu asja koormamist asjaõigustega ja asja võõrandamist tervelt või reaalses osades, sest need on lihtsalt erijuhtumeid üldisest korraldusõigusest, mis niikuinii art. 929 keelatud. Teiseks ebaõige on see, et, andes teistele kaasomanikele keeluõiguse ühe kaasomaniku korralduse vastu, ta ei ütle midagi uut, sest säärased korraldused on niikuinii maksvusetud, kui nendeks kaasomanikkude nõusolek puudus. Uudsuseks, võrreldes eelmise artikliga, on aga käesolevas materiaalses toimingute kohta seisukohavõtt. Nimelt on siin keelatud asja juures igasuguse muudatuse ettevõtmine kaaslaste nõusolekuta. Muudatuse

⁵ Olles tekstis määritelnud korralduse mõiste meie enese seadustikust võetud andmetel, oleme seega ühtlasi vastanud hr. Tjutrumovi arvustusele (vt. *Õigus* 1931 nr. 2, lk. 83). Nii siis toonitan veel kord, et korralduse mõiste ei hõlma mitte üksnes võõrandamist ja panditamist, nagu mainitud autor näib arvavat, vaid igasuguseid õiguslike tehinguid, nende seas ka üüri- ja rendilepinguid.

⁶ Ettevaatuse pärast ütleme, et mitte alati pole ses artiklis mainitud korraldused maksvuseta, näit. kui kaasomanikud on asja kasutamise reaalset jaganud, siis võib kaasomanik oma kasutamisosad rentida. Ka teisi erandeid võib juhtuda muude lisaasjaolude juurdetulekul (vt. minu artiklis „*Õigus*“ nr. 10, 1930).

all tuleb mõista igasugust tegevust, mille tagajärjeks on asja senise kuju või ilme muundamine või teisendamine. Seejuures pole muudatuse lubamatuseks sugugi vajaline, et ta oleks kahjulik, vaid isegi kasulik muudatus langeb *stricto iure* selle normi keelu alla.

Erandi ütleb loovat muudatusekeelule art. 931, mille põhjal kaasomanik võib ette võtta, mis hädavajadusest tingitud, näit. ehitise reparatuur. Meie arvates see pole mingi erand muudatusekeelust, sest siin pole tegu mitte asja muutmisega, vaid, vastuoksa, asja senise ilme, vana seisundi endistamisega ja säilitamisega. Seepärast võime väita, et näilise erandi asemel saame siit väärtusliku reegli: asja säilitamistoimingud on kaasomanikul lubatud teiste nõusolekuta. See reegel oleks võinud ka *expressis verbis* väljendamatuks jääda ja ometi oleksime säärase õiguse kaasomanikule omistanud. Kuid et seaduseandja seda siiski mainib, siis selleks, et selliseid asja säilitamistoiminguid eriti virgutada ja väga hea preemiaga: kui hoolimatud kaasomanikud agarale nelja kuu jooksul nendele langevat kulude osa ei tasu, kaotavad nad esimesele oma kaasomandi õiguse (art. 932).

3. — Senise tulemusena võime fikseerida materiaalse korralduse alal kaks reeglit, esiteks, et on keelatud teiste nõusolekuta asja suhtes muudatusi ette võtta, ja teiseks, et asja säilitamistoimingud on lubatud teiste nõusolekuta. Need kaht liiki toimingud on aga erandlikud, kuna lahtiseks on jäänud küsimus asja kasutamise kohta vastavalt ta iseloomule või tulunduslikule otstarbele. Kas kaasomanik võib asja tarvitada teistelt selleks nõusolekut küsimata ja kas teistel kaasomanikel on õigus keelata sääraseid toiminguid, mis seotud asja normaalse kasutamisega ja kui ta asja niimoodi kasutab, et ka teistel on võimalik sama teha? Meie arvates on see täiesti võimalik ja seda väidame jällegi eespoolmainitud tõlgendamiskriteeriumi tarvitades: kaasomanikul on kõik lubatud, niivõrt kui seadusega selgesti keelatud pole või kui mõni kitsendus tuleneb teiste kaasomanikkude samasugusest õigusest. Nähtavasti on ka seadustiku koostajad seda endastmõistetavaks lugenud, nii et ei pidanud tarvilikuks seda eriti väljendada. Seadustik kõneleb küll asja kasutamisest, kuid mitte seda, mis meid huvitab. Art. 935 määrab järgmist: „mitme isiku kaasomandis oleva

asja ühine kasutamine on ainult siis võimalik, kui asi on jaotatav, nagu näit. mets, liivaauk, matmispaik jne.: muide ka siin vastavalt üksikute osade suurusele.“ Selle normi korrektsuse juures tuleb väga kahelda. Kui asi on jagatav, siis peaks võimalik olema just jagatud kasutamine ja just reaalselt jagatud! Ka näited on imelikud: miks pole mainitud harilikku maakrunti, mis ometi palju sagedam objekt, kui ühine matmispaik; ja missugust matmispaika siin mõeldakse, kas surnuaeda või kabelit? Raskeim kahtlus on kõrvaldatav, kui koos Erdmanni⁷ ja Bukovskiga⁸ lugeda „ühiskasutamise“ lihtsalt seaduseandja eksituseks, sest nagu kogu artikli sisust, eriti ta lõpposast nähtub, on seaduseandja mõelnud mitte ühiskasutamist, vaid jaotatud kasutamist. Kuid jaotatud kasutamine võib toimuda ainult sellekohase erilise lepingu põhjal, kuna reegliski jääb ühiskasutamine — niipalju saame sellest artiklist andmeid meid huvitavas küsimuses. Pärast esimest parandust jääb siiski üle veel teisi raskusi meie artikli tõlgendamisel: kas on õige, et ainult jagatavate asjade juures on võimalik jagatud kasutamine? Ei, sest teist keelt räägivad BES teised kohad. Nii art. 545, mille järgi „jagatamatute asjade kasutamise jagamine pole välja suletud“ ja art. 546: „kui jagatamatu asi kuulub mitmele isikule, kes ta kasutamist ei aja ega koha järgi või mõnel muul viisil pole jaganud, siis kasutavad nad õigust kõik tervelt ja nii täielikult, nagu seda asja loomus lubab.“ Neist kahest normist nähtub, et ka jagamatute asjade juures on reegliski ühiskasutamine, kuid seda võidakse ka muuta ja kasutamine jagada. Nende normiderea pika jutu lühike tulemus on see, et nii jagatavaid kui jagamatuid asju võib kasutada ühiselt ja jaotatult, kuid loomulik on, et kui jaotatud kasutamine pole erilise kokkuleppe põhjal sisse seatud, siis toimub kasutamine ühiselt⁹ ja „tervelt ja nii täielikult, nagu seda asja loomus võimaldab“. Säärase tulemuse juures on art. 935 jäänud veidrasse seisundisse. Ta vasturääkivuse kõrvaldamiseks art. 545 ja 546-ga peame temas veelgi parandusi tegema ja hoopis lugemata jätma sõnad „ainult siis“, tunnustades siin nn. redaktsiooni eksi-

⁷ Syst. II, lk. 25.

⁸ Komment. I, lk. 408.

⁹ Muidugi pole iga jagatamatu asja ühiskasutamine võimalik, näit. ei saa üht-sama sõrmust kõik omanikud korraga kanda.

must, s. t. konstateerima seaduseandja poolt mitte tahetud väljendit¹⁰. Asjatu oleks katse art. 935 lepitada art. 545 ja 546-ga sel kombel, et omistada need viimased mitte kaasomanikkude kasutamisse suhtuvaks, vaid lihtkasutajate, näit. mitme vilikasutaja, mitme rentniku, mitme pruuklaenaja jne. kasutamisse. Asjata seepärast, et kasutamine on ka üks omandis sisalduvaid õigustusi ja miks sel juhul kaasomanikkude kasutamine peab teist moodi olema reguleeritud, kui muude kaaskasutajate oma.

Analüüsime nüüd veel lähemalt materiaalse korraldamise ehk kasutamise režiimi. Seda võib sobivalt eristada kaheks: kasutamiseks ehk pruukimiseks kitsamas mõttes — *usus*'eks, ja vilja või tulu saamiseks — *fructus*'eks. Selline eristamine on koguni õigustatud meie omandi legaaldefiniitsiooniga (art. 707). Nende kahe külje reguleeriva põhiprintsiibi leiame väljendatud juba jurist Pauluse poolt (l. 19 D7,8): *nam frui pro parte possumus, uti pro parte non possumus*. Ka meie seaduses osutub see reegel õigeks. Art. 934 järgi „ühise asja vili kuulub igale üksikule kaasomanikule vastavalt tema osa suurusele“.

Kasutamine kitsamas mõttes — *usus* — on asja pruukimine ilma selle olemuse vähemagi muundamiseta või teiseandamiseta. See on rooma õiguses igale kaasomanikule täielikult tunnustatud l. 5 § 15 D13,6, milles öeldakse, et see kuulub igale kaasomanikule: *usus uniusquisque in solidum est: neque enim minus me uti quod et alius uteretur*. Kahtlemata maksab see põhimõte ka meie õiguses. Pruukimise õigus on üks omandis sisalduvaid õigusi. Sel ajal kui tulu saamine on positiivse normiga redutseeritud osaliseks ($\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ jne.), pole tarvitamises säärast redutseerimist tehtud ja seda ei saagi teha. Kui kaasomanikud kaasomandis olevas pargis jalutavad või basseinis suplevad, siis ei saa ju kuidagi öelda, et nad oma kvote suurusele seda või teist teevad, vaid nad kasutavad asja igaüks *in solidum*. Säärase kasutamise piiriks on ainult teiste osanikkude samasugune õigus. Kaasomanik peab asja kasutama nii, et ka teised sama teha saaksid.

Nüüd on veel vaja lõpuks lahendada, kas sääraseks kasutamiseks, mis toimub *in solidum*, on vaja teiste nõus-

¹⁰ Erdmann, Syst. I lk. 31.

olek ja kas teised võivad seda keelata. Näib ilmne olevat, et normaalne asja kasutamine vastavalt selle loomule on vaba igale kaasomanikule, sõltumatult teiste nõusolekust ja vaatamata nende keelule. Ainult kasutamistoimingud, mis muundavad asja, on keelatud. Rooma õiguse allikais on rida näiteid säärase normaalse kasutamise vabadusest. Sama peab ilmtingimata mõõnma ka meie õiguses. Esiteks, et see pole seadusega keelatud. Teiseks seepärast, et kui on lubatud ilma teiste nõusolekuta ja nende keelule vaatamata asja säilitamistoiminguid ette võtta, siis ei peaks keelatud olema ka säärase mõõdukas asja pruukimine, kusjuures asi oma ilmes säilib. Kuid kolmas ja peapõhjus seisab järgmises kaalutluses. Kui asuda vastupidisele seisukohale, et kaasomanik teise nõusolekuta üldse ühtegi materiaalselt toimingut asja suhtes ei või teostada, seega üldse asjaga ei saa füüsilisse kontakti astuda, siis muutuks kaasomand täiesti olemusvõimetuks ja mõttetuks instituudiks: kaasomanik ei tohiks jalgagi tõsta ühisele põllule, sest tal pole teiselt veel nõusolekut saadud või teine keelab teda ja sama võiks tema teisele teha ja nii võiksid kõik kaasomanikud ainult kaugelt vaadelda ja nende osad säärases kaasomandis oleksid sõna tõsisel mõttes ainult ideaalseks osaks! Ei, niisugusena meie seaduseandja kaasomandit küll ei mõelnud. Igat instituuti tuleb ikka niimoodi tõlgendada, et sel ka oma mõte on ja kaasomandil on mõte ainult siis, kui iga kaasomanik oma omandiõiguses sisalduvaid õigustusi teostada saab asja suhtes. Kaasomandi mehhanism on elus tegevusvõimeline mitte seepärast, et enamik kaasomanikke on mõistlikud inimesed ja oma keeluõigust igal sammul ei tarvita, vaid seepärast, et iga kaasomanik on õigustatud asja normaalselt ja mõistlikult kasutama, selleks teistelt nõusolekut küsimata. Mõistlikkus kui kaasomandi olemusvõime tingimus seisab selles, et iga kaasomanik asja neis piires kasutab, mis ka teistele samase kasutamise võimaldab ja lihtsalt jonnit tarvitades ei vaielda teise poolt asja juures ette võetava kasuliku ja headtoova muutmist, s. t. uuendust.

4. — Nüüd, kus oleme lõpule jõudnud kaasomandi materiaalse korraldusrežiimi uurimisega, on vaja mõni sõna lausuda selle kohta, milleks see uurimus, mis nii lihtsaile tulemusile viis, üldse vajaline oli. Mõni võiks ju öelda, et iseenesest arusaadav, et kaasomanik võib teiste nõusole-

kuta asja kasutada. Kuid selles asi seisabki, et see alati nii lihtne ja enesestmõistetav pole. On nimelt õpetlasi, kes väidavad, et kaasomanik üldse materiaalselt ei saa teotseda asja suhtes, vaid et kaasomaniku säärase toimingud on võimalikud ainult teiste nõusolekul. Teatud aluse sääraseks väiteks näib andvat meie BES legaaldifiniitsioon: „Kaasomand leiab aset, kui sama jagamatu asi kuulub mitmele isikule, kaasomanikele mitte täpsates reaalses, vaid ainult ideelistes osades, nii et tegemist on ainult õiguse sisu jagamisega.“ Nagu sellest definiitsioonist nähtub, kuulub tõepoolest üksikule osanikule ainult õigus asja ideelise osa peale ja see asjaolu nagu suleks välja osaniku materiaalselt asja peale mõjustamist. Kui nüüd säärase kontseptsioon võtta sõnasõnaliselt ja teda nurgakiviks seada kogu meie kaasomandi positiivse režiimi selgitamisel, siis tõepoolest oleks igasugune materiaalne asja kasutamine võimatu.

Kuid säärase vaate võib ümber lükata järgmise kaalutlusega¹¹. Asja intellektuaalne ehk ideeline osa pole reaalne ja kehaline asi, ta on kujuteldav asi, abstraktsioon. Omandi objektiks oleks seega kehatu asi ja, mis kõige imelikum, kehaline asi, mis tõepoolest olemas, jääb omandiõigusetu.

Õigus kvoote ehk ideelise osa peale selgitab ainult korraldusõigust selle suhtes: kui kaasomand on sääraselt kontsepteeritud, kaasomanikul on õigus oma osa võõrandada, panditada jne., seda välja hageda (*rei vindicato*), sellest loobuda, ta kannab selle suuruses asja koormusi, on õigus asja juurdekasvu peale selles osas. Kuid mis tingimused on asi ise? Kehalist asja ei saa kaasomanik kasutada ega viljeldada, sest õigus mõttelise osa peale ei omista temale õigust asja enda peale; ta ei saa asjasse puutudagi ega tahta asja valdust ja pruukimist. Tal poleks õigust asja naturaalse vilja pealegi, sest see on osa kehalikust asjast. Milles siis õieti konkretiseerub kaasomanikkude õigus? Ainult asja komertsiaalseis tulemites, just nagu õiguses immateriaalsete asjade peale. Ainult see, mis saadakse asja kasutamise võõrastele loovutamises ja vilja võõrandamisest, kuulub *pro parte* üksikuile kaasomanikele. Säärase konstruktsiooni juures võib kujutella ainult järgmist korda: mingil võõral on õigus asja materiaalselt kasutada ja viljeldada ja kaas-

¹¹ Vt. C. Fadda, P. Bensa, P. Bonfante ja F. Maroi märkusi Windseheidi it. keelsele tõlkele, VI k., lk. 81 jj.

omanikel on õigus ainult asja kommertsiaalsete tulemite peale. On samane seisund, nagu pärisomaniku ja põlisrentniku suhtes. Põlisrentnikul on õigus asja vallata, kasutada ja viljeldada, omanikul on õigus ainult rentmaksu, eesõiguse jne. peale. Ja kui põlisrendil oleval maatükil on mitu omanikku, siis saaksime peaaegu täpsalt sarnase seisundi, nagu see arvustatava teooria järgi kaasomandis välja kujuneks.

Eelmiste ridadega arvustatav kontseptsioon on viidud ta loogiliste konsekventsideni, mis on aga täiesti ootamatud ega vasta kaasomandi üksikasjalikule korraldusele BES-es. Kuid BES-i legaaldefiniitsioon sisaldab veel ühe teise vaate: ainult õiguse sisu on jaotatud. Kuid see on vasturääkivuses eelmise kontseptsiooniga, mille järgi igale kaasomanikule kuulub õigus asja ideelise osa peale. Sellega on siis legaaldefiniitsioonis kokku kuhjatud kaks vastukäivat kontseptsiooni: ühe järgi on kaasomandis omandite paljus eri objektidega (ideelised osad) ja teise järgi — omandi ainsus selle sisu kvantitatiivse jagamisega ja selle omandi objektiks peaks olema juba asi ise! Mis peame tegema säärase olukorra juures? Asjatu oleks mõistetega edaspidine spekulatsioon ja nende kahe teineteise otsa kuhjatud kontseptsiooni lepitamispuud. Peame järsuma otsuse tegema ja konstateerima, et BES-e art. 927 kui definiitsioonil pole seaduslikult siduvat jõudu ja et teda kaasomandi positiivse režiimi väljatöötamisel aluseks võtta ei saa¹². Seega oleme lõpule jõud-

¹² Juba Erdmann (Syst. II, lk. 23) tunnistas selle legaaldefiniitsiooni seaduslikult mittesiduvaks ja asendab ta teisega.

Kasutan juhust siinkohal hr. Tjutrumovi poolt minu väite vastu — et kaasomanik võib oma osa renditada ilma teiste nõusolekuta — esitatud arvustise suhtes seisukoha võtmiseks. Mainitud õpetlane esitab minu väite vastu järgmist: 1) Mina olevat uurimise ja rentimise lubatavuse põhjendanud ainult kaalutlusele, et kui kaasomanik võib võõrandada ja panditada oma mõttelist osa, siis võib ta ka renditada. Selle kohta on mul järgmist öelda: see kaalutus pole minu uurimuses mitte ainsaks argumendiks, vaid virgutavaks lähtekohaks, millest väljusin, kuna aga minu väite tõendus oli rajatud tervele reale asjalikele andmeile, mille kohta teiselt poolt üksikasjaliselt sõna ei võetud. 2) Mina mõistvat „korralduse“ mõistet liiga laialt art. 938 puhul. Tookord avaldatud „korralduse“ mõiste juurde jään ma ka nüüd ja olen käesolevas artiklis selle mõiste meie seaduseandluse vaimus täpsustanud, mille tulemuseks on, et korraldamise mõistesse kuuluvad mitte ainult võõrandamine ja panditamine, vaid ka kohustusõiguslikud korraldused, nende hulgas uurimine ja rentimine. Kui korralduse all

1

nud kaasomandi nn. materiaalse režiimi uurimisega. Jääb üle veel edaspidiseks uurimiseks kaasomanikkude vaheliste seaduslike vahendite, nagu keeluõiguse ja hagide režiim, samuti suhted kolmandate isikutega. Alles pärast kõige mitmekesisemat uurimist võib asuda kaasomandi kontseptsiooni ja kvoote mõiste konstrueerimisele. Teiste sõnadega, käime tavalisele käitumisele vastupidist teed. Me ei lähtu mõnest abstraktsest teooriast, vaid positiivse seaduseandluse materjali põhjal, ja pärast seda alles võime asuda teooria loomisele.

ainult võõrandamist ja panditamist mõelda, milleks siis on art. 938 selliselt redigeeritud, nagu ta praegu on? Selle artikli teine osa oleks esimese lihtne kordamine teises, konkreetsemas kujus. 3) Raskeimaks vastuväiteks on tähelepanu juhtimine asjaolule, millele oma eelmises uurimuses küllalt rõhku ei pannud, nimelt, et asja üüritamine ja renditamine eeldab asja pidamise (*detentio*) ja kasutamise võimaldamist rentnikule resp. üürnikule, kuidas on see võimalik, kui kaasomanikul endal polevat säärast õigust, sest kaasomaniku vabale korraldusele ei kuuluvat ühtki füüsilist osakest? Kuid ülalesitatud uurimuse ülesandeks oligi näidata, et kaasomanikul on õigus asja normaalselt pruukida ja kasutada ja säärast tegevust sooritab ta mitte üksiku kindlaksmääratud osa peal, vaid *in solidum*, s. t. terve asja suhtes, kuid see ei tähenda veel, et temal oleks vaba korraldusõigus mõne kindlaksmääratud asjaosa suhtes. Mitte vabast korraldusest pole jutt, vaid normaalsest kasutamisest. Säärase normaalse kasutamise eelduseks on, et tal on füüsiline kontakt (*detentio*) kogu asjaga, kui selle asja kasutamine pole kaasomanikkude vahel ruumis jagatud. Kuid valdus (*possessio*) on kaasomanikul *pro parte* (vt. kogu pandekti literatuuri). Kuid omanik kasutab asja nii, et ka teised kaaslased seda kasutada saavad. Kui kaasomanik oma mõttelise osa võõrandab (või *ususfructus*'esse annab, mille vastu vaieldud pole), siis asetab ta omandaja jäädavalt (vilikasutaja enam-vähem pikemaks ajaks) samasse mitmeti kitsendatud positsiooni, milles ta ise oli. Omandajal on sama õigus normaalselt kasutada, nagu ta eelkäijalgi. Sama lugu on rentnikuga. Ka see astub ajutiselt omaniku asemel asja normaalsesse kasutamisesse, ehkki muide palju väiksemate õigustustega kui omanik. Kaasomanik, renditades oma nn. ideaalse või, tõetruumalt öeldes, jagamatu osa, võimaldab rentnikule asja kasutamise ja sellega ühenduses oleva füüsilise kontakti (*detentio*), nagu tal enesel oli. Kui see teistele kaasomanikele ei meeldi, võivad nad asja jagamist hageda. Võõrandamise korral võivad ju teised kaasomanikud ees- ja väljaostu õigust teostada, kuid nagu ma juba eelmises uurimuses näitasin, pole see võimalik iga võõrandamise ja iga objekti puhul. Pealegi pole ees- ja väljaostuõigused kaasomandi orgaaniline osa, vaid säärased õigused, mis ka muude instituutide juures teostatavad. Kui rentnik üle läheb normaalse kasutamise piiridest, siis võivad teised kaasomanikud oma keeluõigust tarvitada ja eventuaalselt renditajalt kaasomanikult kahjutasu nõuda.

Tehingute maksvusetuks tunnistamise korrast.

J. Tjutrumov.

Oma „Õiguses“ avaldatud artiklis (nr. 4, 1930) näitasin, et kaasomand, erinedes individuaalsest omandist, tekib siis, kui asja omandiõigusel valdavad mitmed isikud piiriteldud mõttelistes osades, kuid ilma välise jaoteluta, mispärast see kaasomaniku vabale korraldusele kuuluv osa pole mõistetav kaasomandi kindlalt piiriteldud ja füüsiliselt kombatava reaalse osana. Järelikult mõttelise osa peale võivad kaasomanikud anda ainult sääraseid asjaõigusi, mille teostamine on osa suhtes võimalik. Siit järeldub, et kaasomaniku korraldused kogu kaasomandi või selle üksikute piiriteldud jagude suhtes, ilma teiste kaasomanikkude nõusolekuta, mitte üksnes ei tunnista maksvusetuks, vaid see kohustab korralduste tegijat tasuma teistele kaasomanikkudele seeläbi tekkinud kahju (BES art. 929), s. o. kaasomandi osa renditamisele peab eelnema kõikide kaasomanikkude ühine kokkulepe nende kaasomandi jaoti reaalse kasutamise suhtes.

Sel alusel tekib praksises küsimus, mis pole ka juriidilise tähtsusega, kas kõikide kaasomanikkude nõusolekuta sõlmitud kaasomandi mõttelise osa renditamise leping on üldse maksvusetu või on ta seda ainult kaasomanikkude suhtes; kas võib näiteks rentija, kes säärase lepingu alusel kasutab kaasomandisse kuuluvat maja, BES art. 929 alusel nõuda selle lepingu maksvusetuks tunnistamist kohtu korras. Praksises võib see küsimus kerkida päevakorraal sel juhul, kui rentija ei taha jääda sinna majasse lepingu lõputähtajani kartusel, et keegi kaasomanikkudest nõuab selle lepingu tühistamist ja rentijal tuleb lahkuda enne tähtaega säärasel momendil, mil see temale väga raskendatud ja kahjulik. Kuigi selle küsimuse lahendamine praksises kutsub esile mõningaid kahtlusi, pole siiski kahtlust, et see tuleb lahendada ses mõttes, et seda lepingut ülalmainitud juhtudel ei või kohtu korras maksvusetuks tunnistada rentija enda palvel.

Kõige pealt ei või unustada, et omandiõiguse piirid avalikkude huvide seisukohalt on määratud ainult võõra varanduse üldise kasutamise eesmärgil või kul-

tuuri huvides, kui maksva õiguse süsteemi seisukohalt määratud piiride rikkumine kaitstakse riigi võimu organite poolt *ex officio* ja neid piire ei saa muuta isikute eratahtel. Seega on seletatav, et mainitud avalik-õiguslik instituut mõnede seaduseandluste järgi, näit. Saksa tsiviilseadustik, üldse eraldatakse tsiviilõiguse süsteemist. Enamikul juhtudel aga, kui omandiõiguse instituudi aluseks on eraisikute autonoomsus nende eraõiguste korraldamises, määratakse omandiõiguse piirid eraõiguslike huvide alusel eraisikute tahtel. Seega on seletatav, et seadus, määrates kaasomandi ühist kasutamist, ei anna siiski kaasomanikkudele võimalust luua säärase kasutamise suhtes ka eri kokkuleppeid, seda ka mitte nende kaasomandi reaalse kasutamise suhtes.

Teisest küljest peab aga silmas pidama, et iga akt, ka ebaseadusepärane, evib juriidilist jõudu ja ükski pool ei või sellest tagasi astuda, kuni see akt pole tühistatud määratud korras teise poole nõusolekuta, kui seadusega pole tunnistatud seks erilisi aluseid (BES art. 3167, 3209 j. t.). Kuni selle momendini on ka ebaseadusepärase aktiga seotud seadusega määratud juriidilised järeldused ja ainult sel juhul, kui ebaseadusepärane akt vahenditult rikub avalikke huvisid, ta on vaieldatav igast asjast huvitatud isiku poolt ja ka ilma igasuguse viiteta sellele on kohus *ex officio* kohustatud seda akti tühiseks tunnistama (Senati selet. 1889. a. nr. 39, 1901. a. nr. 105 j. t.) samade järeldustega, mis on seoses vaieldatava akti tühiseks tunnistamisega ja nimelt mitte tema tühiseks tunnistamise, vaid tema sõlmimise momendist alates. Säärane akt võib tunduda avalikku huvi riivavaks, kui näiteks tema sõlmimisel pole silmas peetud olulist vormi, või tema sõlmimisel on mööda mindud seadustest jne.

Koguni teissugune loomus on erahuvi riivamisel ebaseadusepärane aktiga, kui see akt *ipso jure* pole tühine ja seega juriidilist jõudu evib ja kui ainult asjast huvitatud isikul on õigus seda vaieldada ja kui selle teostamine pole temale rohkem soovitatav. Järelikult säärast ebaseadusepärast akti võib vaieldada ainult see pool, kelle huvid selle akti ebaseadusepärasusega rikutud ja kõigi teiste isikute jaoks evib see akt oma jõudu, kuni ta pole tühistatud määratud korras. Siinkohal peab aga ka seda mainima, et seadus akti ebaseadusepärane

õigusepärasuse küsimuses arvestab mitte üksnes isiku huvi, vaid ka tema tahtevabadust.

Seega neil juhtudel asjast huvitatud isiku poolt vaieldamata ebaõigusepärane akt evib õigusepärase akti jõudu, sarnaselt sellega, nagu näiteks alaealise poolt kolmanda isikuga sõlmitud akt tunnistatakse viimase suhtes maksvaks ja kohustuslikuks (BES art. 355), sest alaealiste teovõime piiramine on mõeldud ainult viimaste enda huvides. Tunnistada sääraseid tehinguid asjast huvitatud isikutest olenevalt seaduse järgi tühisteks, poleks kokkukõlas õiguse üldiste põhimõtetega ja tegeliku elu tarvetega (vt. Saksa tsiviilseadustik art. 124; tsiviilseadustiku projekti art. 65 motiivid).

Mis puutub ebaõigusepärase akti vaieldamise moodusse, siis pole siin kohustuslik, et tehingu tühistamist või maksvusetuks tunnistamist peab tingimata algatama nõude korras, vaid see on täiesti võimalik ka akti vaieldavusest teatamisega kohtus (*exceptio doli*).

Sama mõtet kinnitab ka asjaolu, et vaieldatavat maksvusetut tehingut võib hiljem parandada, nagu, näiteks, alaealine, astudes kohustusvahekorda, võib hiljem täisealiseks saades seda kohustist tunnustada ja seega erahuvisid rikkuvat ebaõigusepärast akti hiljem, peale tema sõlmimist, *ratihabitio* teel parandada (BES art. 2946). Samuti saksa õiguse järgi (Saksa tsiviilseadustik art. 184) hilisem kokkulepe (kinnitamine) annab ebaõigusepärasele aktile juriidilise jõu tema sõlmimismomendist alates ja ainult absoluutselt maksvusetut akti ei saa muuta maksvaks (*convalescere*) seega, et hiljem ära langeb olukord, mis endaga kaasa tõi tema maksvusetuse (vt. Baron — Sistema rimskago graždanskago prava, § 64). Seega ka Balti õigus näeb ette vaieldatava akti kinnitamise instituuti (*ratihabitio*), mil kinnitamine evib ka tagasiulatuvat jõudu (BES art. 2946, 2948 j. t.). Kõik ülaltoodud kaalutlused kinnitavad mitmest seisukohast antud juhul ainsat võimalikku õiglast järeldust, et isik, kes rendilepingu alusel võtab oma kasutada kaasomandi mõttelise osa ühelt kaasomandi kaasomanikult teiste kaasomanikude nõusolekuta, ei või BES art. 929 alusel nõuda kirjeldatud põhjusil lepingu maksvusetuks tunnistamist.

X Rahvusvahelise kriminaal- ja vanglaasjanduse kongressi resolutsioonid¹.

E e s s õ n a. Soovides vastu tulla kriminaal- ja vanglaasjanduse rahvusvahelisele komisjonile adresseeritud palvele — avaldada lähemal ajal kriminaal- ja vanglaasjanduse X kongressil (24.—30. aug., Praagas) vastu võetud resolutsioonide ametlik tekst — otsustas komisjon avaldada seks otstarbeks eribülletääni.

Järgides traditsiooni, mis aluse sai pärast Londoni kongressi a. 1925 tehtud analoogilise avaldisega ja milline nähtavasti on rahuldanud huvitatuid, sisaldab käesolev bülletään tulemuskokkuvõtted, millega lõppenud läbirääkimised, neile eelneva lastes arutamisele seatud küsimused ühes selgitavate kommentaaridega.

Arusaadav, et resolutsioonide vääriliseks hindamiseks on tarvis neid jälgida ettevalmistavate ja üldiste aruannete valguses, samuti ka läbirääkimisi sektionides ja üldkoosolekui: need avaldatakse soodsal ajal kongressi enese toimetistes.

Oktoobril 1930.

I seksioon. Seaduse andlus.

I küsimus. a) *Nähes ohutustamisvõtete üha üldisemat tarvituselevõtmist tekib küsimus, millised oleksid neist kohaseimad, kuidas neid jaotada ja süsteemida?* b) *Kas võib seal edasilükket tarvitada?*

K o m m e n t a a r.

ad a). Mitmed kriminaalseadustikud ja eelnõud on karistuse kõrval tarvitusele võtnud ühel või teisel viisil ohutustamisvõtteid vastavalt süütegija ohtlikkusele ja on seega lahendanud kaua vaieldatud probleemi. Nüüd on vaja jõuda nende võimalikult täielikumale määrangule, neid üksteisest eristades üldsüsteemi paigutada ja seda kõike pigem praktiliselt kui teoreetiliselt seisukohalt.

Säärane süsteem peaks hõlmama muu seas harjumussüütegijale kohaldatavaid erivahendid, näit. on soovitatud piirata nende kinnipidamist lühikese ettevalmistava katseajaga ja selle järel neid üle viia laialdasisse maa-aladesse või selleks organiseeritud kolooniatesse määramatuks ajaks ja kust nad lahkuda võivad oma suhtlemise alustamiseks seltskonnaga vaid siis, kui nende järelevalve võimud on veendunud nende paranemises ja et neid valveta võib jätta.

Peale selle probleemist kerkib arvukaid protsessi puutuvaid küsi-

¹ Bulletin de la Commission internationale pénale et pénitentiaire. Nr. 6, 1930 Berne. Publié par le secrétaire — général de la Commission Dr. J. Simon van der Aa.

musi, eriti, kas ohutustamisvõtteid tuleb määrata ainult kriminaal-jälgimisel ja kas nende määramiseks kompetentsed organid ning nende kohaldamismenetluse² põhimõtted peavad olema samad, mis karistamisega juures.

ad b) Karistuse ja ohutustamisvõtete üksteisest erineva iseloomu omades tuleb küsida, kas sooritamise edasilüket tuleb kohaldada ka viimaste suhtes ja jaataval korral kohaldamine peab olema piiratud mõnega neist.

Resolutsioon. A. Ühiskonna kaitse kindlustamiseks on hädavajaline täiendada karistuste süsteemi ohutustamisvõtete süsteemiga seal, kus karistus pole kohaldatav või küllaldane. Ohutustamisvõtted püüavad parandada kurjategijat ja kõrvaldada või ära võtta kuritegevuse võimaluse. Neid kohaldatakse kohtu poolt. Ohutustamisvõtetest, kõrvale jättes lastesse puutuvad, on eriti soovitatavad järgmised.

I. Vabadust võtavad ohutustamisvõtted. 1° Ühiskondlikult ohtlike kude nõdrameelsete ja ebanormaalsete kurjategijate interneerimine, suundudes, nii palju kui võimalik, nende parandamisele ja vabaks eluks kohandamisele. 2° Alkoholikute ja mürgimaniaakide-kurjategijate interneerimine ravimise otstarbel. 3° Kerjaste ja hulkurite interneerimine nende tööks kõlvulisiks tegemise sihiga. 4° Harjumuskurjategijate interneerimine kõrvaldamise sihiga, kuid siiski ilma et kaotataks võimalus parandada neile kohaldatud režiimis. Mainitud interneerimine teostatakse eriasutis.

II. Vabadust mitte võtavad ohutustamisvõtted. Neist on mõjuvaim patronaat ehk valvatud vabadus. Vastutus hea käitumise eest, keeld teatud töid teha ja kutset omada, millised on põhjuseks olnud väärteole, joogikohtade külastamise keeld, võivad anda kasulikke tagajärgi. Mõnikord tuleb neid võtteid ühendada patronaadiga.

III. Teised abinõud. Peale selle tuleb ette võtta tegelikke ohutustamisvõtteid, mis sihitud ohtlike esemete äravõtmisele avaliku julgeoleku pärast või sääraste esemete ohutuiks muundamisele. Et välismaalasist kurjategijate väljasaatmine on kahjulik rahvusvahelisele vastastikusele kuritegevuse vastu võitlemises abiandmisele, oleks soovitatav väljasaatmise reguleerimine rahvusvaheliste konventsioonide abil.

B. Välja arvatud erandjuhud, ei või ohutustamisvõtete teostamist

² On kalduvusi kitsendada mõne neist põhimõttest rakendamist isegi karistuse puhul, nagu see järeldub järgnevast, Londonis 1925 peetud Rahvusvahelise Pönitentsiaarasjanduse Kongressil (I Sektsioon, küsimus 4, lõik 10) vastu võetud resolutsioonist: „Vaidlused tuleb jaotada kahte ossa; esimeses arutatakse süüdivust ja tehakse selle üle otsus, teises diskuteeritakse ja määratakse karistus. Esimeses osas on vaidlustel publik ja tsiviilhageja välja suletud.“

seistada. Kui seda siiski tehakse, siis on kohane neid asendada patronaadiga.

II küsimus. *Kas on soovitatav kriminaalõiguse põhimõtete ühtlustamine, millisel määral ja missuguste abinõudega?*

Kommentaar. Rahvusvahelise kokkuleppe küsimus kriminaalõiguse põhimõtete ühtlustamise üle on juba mitmes rahvusvahelises organisatsioonis käsitlemist leidnud. Uheld poolt on Rahvasteliit probleemi juba arutanud enam-vähem piiratud viisil, piirdudes rahvusvahelise kriminaalõiguse ja väljaandmise õiguse küsimustega, kuid ta eksperdid on osutunud rahvusvahelise kriminaalõiguse üldreglamentatsiooni vastaseiks ega tahtnud isegi, vähemalt praegusel hetkel, välja töötada üldreegleid väljaandmise kohta. Mis puutub viimasesse küsimusse, siis Rahvusvaheline Vanglakomisjon, tundes huvi karistusüsteemide formeerimise ja rakendamise vastu ja püüdes sel alal saavutada lähendumist, laskis välja töötada alamkomisjonil väljaandmislepingu tüübi, eesmärgiga kergendada riikidele asjaajamist individuaalsete väljaandmislepingute sõlmimisel. Teisest küljest Rahvusvaheline Kriminaalõiguse Assotsiatsioon usub, et võib kaugemale minna ja on oma konverentsidel Varssavis a. 1927 ja Roomas a. 1928 kaalunud kriminaalõiguse üldise ühtlustamise küsimust.

Isegi kui ülesannet nii laialt ei mõistetak, ei saa me tunnustamata jätta raskusi isegi põhimõtete rahvusvahelise kokkuleppe saavutamise juures; kuid tasub vaeva küsimuse uurimine, et teada saada, kas on säärane kokkulepe võimalik ning soovitatav ja jaataval korral, kuidas seda saavutada ja millistes piirides. Sel põhjusel tahtiski Rahvusvaheline Vanglaasjanduse Komisjon keskorganina selle aine seada 1930. a. korraldatava kongressi kavasse, kus küsimus võib igakülgelt valgustatud ja tõepoolest üldise diskussiooni aluseks saada.

Resolutsioon. 1° Kriminaalõiguse põhimõtete ühtlustamine on soovitatav. See ühtlustamine on soovitatav, et kergendada riikide ühist võitlust kriminaalsuse vastu ja anda terves maailmas ühine alus kriminaalõigusteadusele. 2° Ühtlustamise püüet võib ulatuda nende piirideni, kus algab oht, et ära võetakse eri maade kriminaalõigustelt hädavajaline jõud, mis välja kujunenud iga maa ajaloolises arenemises ja sügavaist juurtest, mis kiindunud rahva südames. 3° Kriminaalõiguse laialdastel aladel on ellu viidud mõtete lähendamise juristide ning praktikute rahvusvaheliste seltside jõupingutuste tagajärjel. Ühine töö laseb loota ka tulevikus õnnelikke tulemusi ja pälvib seega kõige tõsisemat toetamist. Kriminaalõiguse põhiküsimuste ühine lähendamine teeb samuti edusamme, kui riigid edasi sammuvad teatud kuritegude vastu võitlemises ühinemise teel. Sellest järeldub, et peab ära kasutatama iga juhust, et välja uurida, kas on vahendit, väljaspool inkrimineeritud faktide piire, leida ühine lahendus üldistele probleemidele, mis seoses nende faktidega.

III küsimus. *Kas peab kaotama erisugused vabadustvõtvad teatud vältusega karistused ja neid asendama ainsa karistusega? Jaatava vastuse korral, kuidas tuleks korraldada see ainus karistus: põllutöö koloonia, mitte-põllutöö asutis kinnipidamisega suletud kohtades, või segaasutised; karistusasutiste eristamine vastavalt süüteo astmele või süüdimõistetute kalduvustele jne.?*

Kommentaar. Ainsa karistuse küsimus on väga vaieldav. Ühelt poolt algatajad tähendavad, et kuigi on erinevus mitmesuguste teatud vältusega karistuste täideviimises, mis ette nähtud enamikus maksvates kriminaalseadustes ja eelnõudes (Prantsusmaal travaux forcés, réclusion, emprisonnement correctionnel; Itaalias ergastolo, reclusione, detenzione; Helveetsia ja Saksamaa eelnõudes: pénitencier, prison jne.), siis puutub see erinevus ainult välispidistesse üksikasjadesse või puht vormi, millised pole põrmugi olulised karistusliigile. Et võimalik pole olulist eristamist karistusliigis teostada, tuleks nende arust jätta igasugune eristamine. Teiselt poolt ainsa karistuse vastased toovad ette, et ainsa karistuse tarvituselevõtt kahjustaks tõsiselt kriminaalsanktsiooni selles mõttes, et laiades hulkades tekiks arvamus, et raske kuritegu pole küllalt raskesti karistatud, kuna kergem süütegu on väga raskesti karistatud. Nad toovad veel ette, et ainus karistus annaks kinnihoiuasutise juhatajale peaaegu täielise meelevaldse võimu, mida võiks anda ainult erilisel kvalifitseeritud isikuile. Et aga viimaseid vististi alati leida pole, tekiks vajadus tagatise luua kontrollasutise sisseseadmise, näit. komisjonid juhataja kõrval; kuid see kahtlemata ei vasta sugugi ainukaristuse pooldajate kavatsusile.

Resolutsioon. Sektsioon teatab, et tal puudub aeg kolmanda küsimuse nii täielikuks otsustamiseks, nagu nimetatud küsimuse keerulikkus seda nõuab, ja loeb end kohustatuks ette panema kolmanda küsimuse otsustamine edasi lükata järgmise kongressini.

II sektsioon. Administratsioon.

I küsimus. *Missugused reeglid, maksvate seaduste raamides, tuleks formuleerida karistuste täideviimiseks, aluseks võttes süüdimõistetute parandamise ja endistamise idee, milline juba rakendamist leidnud? Kas oleks võimalik soovitud sihti saavutada järgmiselt: a) eraisikute kaasabi karistuse täideviimisel; b) süüdimõistetute töö valiku ja tasumise läbi; c) meelelahutuse vahenditega, mis, tänu oma kasvatuslikule iseloomule, ei riku karistuse iseloomu?*

Kommentaar. Selle küsimuse aliseks on määrata, milliseid reegleid tuleks kohaldada karistuse täideviimisel, et piirata, niivõrt kui see on ratsionaalne, nuhtluse ideed ja viimistella, vastuoksa, parandamise ja endistamise ideed.

ad a) Viimasel ajal mitmed riigid, nende seas ka sääraseid, kes

ennemalt selles keeldusid, võimaldavad administratsioonist kõrval seisvail eraisikuil osa võtta karistuse täideviimisest. Oleks väga huvitav võrrelda mitmes riigis selles suhtes saadud kogemusi ja neist järeldusi teha vormi ja ulatuse kohta, millistes mainitud osavõtt võib anda häid tagajärgi.

ad b) Eeldades, et töö on peamiseks endistamise vahendiks, tuleb uurida, millisel määral seda võib soodustada vangide kalduvustele vastava töö valikuga ja milline temale moraliseerivalt mõjub ja temale lubab vabaks saades ausalt oma leiba teenida. Selles suunas tehtud pingutused leivad tähtsa abivahendi tasumises tehtud töö eest; ta ergutab hoolsust ja aitab nõnda vangile harjuda tööka eluga.

ad c) Samuti parandussihtiga taotlejana näeb küsimuse viimne osa ette meelelahutusvahendeid, nagu muusika ja kõneettekanded, samuti eriti moodsatelt leiutatud laenatud vahendid, nagu kino ja T. S. F. Ta püüab hankida praktilisi näpunäiteid teadasaamiseks, mil määral ja missugustel tingimustel neid vahendeid võib vanglasse viia; võib-olla on neid kasulik kohaldada eraldi kinnipeetute eri kategooriaile vastavalt: lühiaegseile ja pikaajasele, esmakordsele ja retsidivistidele, täisealistele ja noortele.

Resolutsioon. Ühiskonna kaitse paremaks kindlustamiseks peab karistuse täideviimine püüdma süüdimõistetud kasvatamisele ja parandamisele, kasutades pedagoogika poolt praegu pakutavaid vahendeid. Ta peab arendama süüdimõistetud füüsilisi omadusi, püüdma ta moraalse ja vaimse kasvatuse poole, kasutades kriminobioloogilist katsumist ja kinnipeetute jaotamist rühmadesse nende kasvatuse avaldatud mõjule vastavalt.

Soovitav sihtide saavutamiseks on peale selle vaja hoolitseda: a) eraisikute kaastöö eest karistuse täideviimisel, keda valida tuleb ainult nende südame ja vaimu isiklike omadusi silmas pidades; b) töö eest, mis peaks vastama vangide kalduvustele ja mille eest tasuda tuleb vastavalt ta käitumisele ja töö tootvusele, kuna sealjuures sobiv osa tasust tuleb anda temast ülalpidamises sõltuvaile isikuile; c) vaimsete ja füüsiliste meelelahutusvahendite eest, vastavalt iga maa harjumusele; need vahendid pälvivad hoopis suuremat tähelepanu, kui seda neile seni osutatud.

II küsimus. Kuidas peab organiseerima vangla administratsiooni ja järelevalve personali kutselist teaduslikku kasvatamist? Et saavutada parima koosseisu koostamist, milliseid tagatisi neilt nõuda ja milliseid soodustusi lubada?

K o m m e n t a a r. Vabadustvõtivate karistuste moodne kontseptsioon paneb vangla personaalile uusi kohustisi, mis eeldavad sellekohase hariduse vajadust. Kurjategija füüsilise, moraalse ja vaimse seisundi teaduslik uurimine, mis on mainitud kontseptsiooni aluseks,

on tagajärjekalt teostatav eriteadlaste poolt, kes selleks määratud, nimelt põnitentsiaarpersonaali kõigi astmete teaduslikul kaastööl. Seejärel on tähtis, et personaal omaks peale halduseala tundmise veel suuremal või väiksemal määral teadmeid põnitentsiaarteadusest ja sellega ühenduses olevaist teadusist, nagu kohtulik arstiteadus, kriminaal-antropoloogia, psühhiaatria, tervishoid jne. Nende teadmete omandamiseks vajavad personaali mitmesugused rühmad kutseteaduslikku kasvatust, mis kohaldatud neile täita tulevaile ülesandeile. Selle kasvatuse viljakuseks on vaja nõuda personaalilt erilisi omadusi ja järelikult tuleb valik teostada valjult, just silmas pidades kandidaatide iseloomu ja kvalifikatsiooni. Kuid on ette näha, et tõeliselt kvalifitseeritud isikud astuvad põnitentsiaarteenistusse ainult sel juhul, kui neile pakutakse neilt nõutud kvalifikatsioonile vastavad soodustused.

Resolutsioon. Kõik põnitentsiaaradministratsiooni ametnikud peavad saanud olema oma ülesandeile vastava hariduse ja ettevalmistuse. Kõrgemad ametnikud peavad omama kõrgemat teaduslikku haridust. Koolid ja erikursused juhtiva ning järelevalve personaali ettevalmistuseks on möödapäästamatud. Eriti vajaline on põnitentsiaar- ja kriminoloogiateaduse instituudi avamine igas riigis. Juba teenistuses olevaile ametnikele tuleks pidada täiendavaid kursusi. Eriti vajaline on arvestada sotsiaalset ja pedagoogilist kasvatust. Põnitentsiaarteenistuse kandidaadid peavad tõestama oma võimeid oma ülesande tegelikus ja mõistlikus täitmisel. Kandidaadid juhtivaile ameteile peavad peale selle veel tõestama oma võimeid karistusse puutuvate probleemide teaduslikus käsitlemisel teoreetilise eksamiga ning praktilise teenistusega. Lõplikult tuleb vastu võtta ainult sääraseid kandidaate, kelle suhtes on katse ajal kindlaks tehtud, et nad tarvilikkude praktiliste ja teoreetiliste teadmete kõrval omavad isiklikku huvi oma kutse vastu, õiglast iseloomu, ligimesearmastust, inimeste tundmist ja möödapäästamatuid võimeid füüsiliselt, moraalselt ja intellektuaalselt vaatekohalt anormaalsete isikute kohtlemiseks.

Hädavajaline on ametnikkude mitmesugustele rühmadele määrata säärane tasu, mis, arvesse võttes nende tegevust, kindlustab nende ainelise seisukorra. Oleks soovitatav fikseerida põnitentsiaarpersonaalile eriline rang riigiametnikkude astmestikus, neile kindlustades neid paremusi, mis igas riigis omistatud riigiametnikele. Naisametnikkude kasvatamisel ning ettevalmistamisel tuleb arvestada naissoost kinnipeetavate erilist seisukorda. Viimaste jaoks tuleb määrata ainult naisametnikke, sinna juurde arvatud, kui võimalik, vaimulik. Need määrused puutuvad ka lasteasutistesse.

Sooviavaldis. Samuti peab kindlustama põnitentsiaarkesk-administratsioonile isikute juurdepääsu, kes kõige rohkem võimelised täitma vastavaid kohustisi, neid valides kriminoloogide seast, kes

endid pühendavad põnitentsiaarteadusele, samuti põnitentsiaarasutiste juhatajate hulgast.

III küsimus. *Mil määral ja viisil tuleb moodsas põnitentsiaarsüsteemis tarvitada üksikvangistust ühisvangistuse kõrval?*

Kommentaari. Vangistus laiemas mõttes on viimase poole sajandi jooksul üle elanud nii teoorias kui praksises mitmeid muudatusi. Tähtsaimaks on olnud kindlasti muutus režiimis. Pärast seda kui ühisvangistus pidi mõnes riigis suurelt jaolt või täielikult aset andma isoleerimisele, mõne aja pärast aga üksikvangistus näib omakorda aset andvat ühisvangistuse režiimile. Kõrvale jättes teised põhjused, on ilmne, et viimase režiimi tarvitamine on enam ja enam nõutud karistuse moodsast kontseptsioonist. Oma paremuse kõrval on tal hästi tuntud varjukülgi ja hädaohte, mida peab arvestama tõsiselt, kui ei taheta ta otstarvet unustada. Üksikvangistusel on aga see paremus, et ta neid pahesid väldib ja kerkibki küsimus, kas mitte säilitada see režiim, püüdes igati vahendeid leida ta teatud puuete ja ohtude vastu, mis talle omased, et teda tarvitusele võiks võtta teise kõrval.

Resolutsioon. 1° Üksikvangistust tuleb korraldada, kui orgaanilist osa progressiivses süsteemis. 2° Mis puutub kaebalustesse, siis tuleb nende suhtes reeglina üksikvangistust tarvitada. 3° Lühiaegse karistuse juures on üksikvangistusel paremusi, kuid samal ajal ka pahesid. Tuleb realiseerida paremused ja vältida pahemused kohase arstliku hoole ja kinnipeetavate klassifitseerimissüsteemi abil. 4° Pikaajalise karistuse juures tuleb üldreeglina üksikvangistus asendada ühisvangistuse progressiiv-süsteemiga. Vangla juhataja võib pärast arsti antropoloog-kriminalisti konsulteerimist otsustada, mis ajal ja missuguste kinnipeetavate suhtes tuleb tarvitada ühisvangistuse režiimi. 5° Samuti võib, kui võimalik, kinnipeetava palvel lubada üksikvangistust pikendada, kui ta hästi käitub ja kui ta kehalistel või moraalsel põhjustel pälvib erilist tähelepanu. 6° Ööks eraldamise süsteemi tuleb pidada reeglipäraselt moodsa vanglaadministratsiooni oluliseks elemendiks, kuid erimaades võivad erandlikud asjaolud nõuda ühiseid magamisruume või tube, mida aga vajalikult valvatakse.

Märkus. Muidugi tuleb üksikvangla all mõista üht tuba, mis pakub küllaldaselt era iseloomu ja julgeolekut.

III sektsioon. Preventsioon.

I. küsimus. *Kuidas tuleb lepitada kohtuvõimul ja üldse ühiskonnal tunduvat tarvet teada saada teatud isikute endist elu, rehabilitatsiooni ideega ja püüetega, mis sihitud vabastatud vangile kergendada ülesannet ausalt oma ülalpidamist teenida peale väljumist vanglast?*

K o m m e n t a a r. Moodsal kriminaalseaduseandlusel on tendents lasta unustada süüdimõistmist, millest küllalt pikk aeg möödunud, kui süüdimõistetu hiljemini korralikult käitunud. Esiplaanil seisab vabastatud vangide patronaat; nende töö eest hoolitsemise mure on tähtsaid asju, kuid sageli põrgatakse võitmatu tõkke vastu, kui patroon ja töölised teavad, et kõnesolev isik on vabastatud vang.

Kui kohtud tahavad lahendada oma ülesande moodsa mõtte kohaselt, siis seisab neil ees süüdlase kogu elu uurimine. Samuti tuleb talitada tähtsamate tunnistajate öeldiste usaldamise küsimuses. Ametnikud ja avalikud asutised, kes nimetavad isikuid usaldusväärsetele kohtadele, peavad samal määral täpsalt teadma kandidaadi elu.

Siin on tegu huvide kollisiooniga ning on tarvilik endale aru anda, mil viisil seda tuleb lahendada: kas tuleb üles seada valjusid tingimusi rehabilitatsiooniks või tuleb püüda selle mõju? Kas tuleb katsuda võita kartust, mis valitseb üldiselt vabastatud vangide suhtes, või on võimalik anda neile kohti, mainimata endist süüdimõistmist? Samuti on soovitatav teada omandatud kogemusi, mis puutub vangide rehabilitatsiooni ning hooldamisse sellest vaatekohast.

Resolutsioon. 1° Eesmärk, millele peavad püüdma kõikide pingutused, on säärase režiimi loomine, milles vabastamine moodustab ainult paranduse täpsa meetodi ühe osa ning kus vabastatu (sõna peale) tegevus moodustab põnitentsiaarse kohtlemise jätku. 2° Praeguste tingimuste olemasolu juures on vaja: a) mõjustada avalikku arvamust, huvitada seltskonda vabastatute reformi suhtes; b) eristada parandamisvõimelisi parandatamatuist katsekohtlemise läbi, näit. mida tarvitusele võtab patronaadiühing, ning soovitada ainult parandamisvõimelisi; c) individualiseerida, valides vabastatule tegevuse ta kuriteo iseloomu ja sotsiaalse seisundi kohaselt. 3° On soovitatav reglamenteerida seaduseandlikult rehabilitatsiooni.

II küsimus. *Millised olid tänapäevani tagajärjed karistuse edasilükke ja tingimisi vabastamise seaduste rakendamisel? Milliseid reforme on tarvis eventuaalselt ette võtta nendes institutsioonides ja nende funktsioneerimises, et nad oleksid mõjuvamad? Milline võiks olla süsteem, mis annaks süüdimõistetule kindlustuse, et kui ta rahuldab ettekirjutatud tingimusi, siis ta vabastatakse seaduse poolt ette nähtud minimaalse aja järel? Millisel viisil tuleks organiseerida ühel või teisel maal tingimisi süüdimõistetud või vabastatud isikute patronaati (hooldamist)?*

K o m m e n t a a r. Tänapäevani kriminaalõigusemõistmise administratsioonis valitsenud karistuse edasilükke ning tingimisi vabastamise seaduste omades mõjuvat osa on soovitatav uurida, millised on tagajärjed, mis mitmed riigid on tänapäevani saavutanud nende seaduste rakendamisel. Samal ajal on sünnis uurida küsimust, kas

saadud kogemuste tagajärjel edu saavutamiseks on vaja ette võtta reforme, mis näivad soovituina.

Mis puutub tingimisi vabastamisse, kerkib küsimus muu hulgas selle üle, kas tuleb sisse seada automaatsust sellesse institutsiooni. Lubada süüdimõistetule, kes alistub täielikult töö- ja ülalpidamiskorrale, teada täpsalt oma vabastamispäeva, annab talle teatud määral kätte vangla võtme — säärane on otsingu siht. Loodetakse süüdimõistetuid, kelle suhtes seda korda kohaldatakse, eriti esmakordseid kurjategijaid virgutada korralikule käitumisele, mis rohkem on nende eneste, kui administratsiooni huvides, ning et need leiavad sellises korras kergendust oma vabaduse kaotuse juures.

Üheks suurima tähtsusega abinõuks on patronaat tingimisi süüdimõistetute või vabastatute heaks. Seda küsimust on käsitletud juba Rahvusvahelisel Pönitentsiaarkongressil Londonis 1925. a., nii et nüüd läbirääkimised võivad piirduda rahvusvahelise vaatekohaga: kuidas tuleks organiseerida patronaati nende suhtes, kes on mujale läinud sealt maalt, kus nad olid tingimisi süüdi mõistetud või vabastatud?

Resolutsioon. 1° Karistuse edasilüket ja tingimisi vabastamist võib tarvitada ainult selle kurjategijate kategooria suhtes, kes selle süsteemi kohaldamiseks täiesti kohased. Selleks tuleb arvesse võtta kurjategija individualiteeti ja ohtlikkuse astet ühiskonnale. 2° Kohtunik või sellele vastav administratiivvõim, kelle kompetentsiks on määrata karistuse edasilüke või vabastamine, peab selgitama enesele ning kasutama enne kohaldamist üksikasjalikke esitisi, mis koostatud seltside ametnikkude või eventuaalselt võimude poolt kurjategijate füüsiliste, vaimsete, moraalsete ning materiaalsete tingimuste kohta. 3° Patronaat on hädatarvilik tingimisi vabastamise heaks kordaminekuks ja üldiselt edasilükke heaks eduks. 4° Riikidel, kus pole avalikkude ametnikkude poolt juhivat täielist süsteemi patronaadi kohta, tuleb määrata vastavaid abirahasid hooldamise eraseltsidele, et viimased võiksid ametisse seada palgalisi isikuid; need riigid peavad omama rahuldavat arvu ametnikke mainitud seltside tegevuse kontrollimiseks. Samuti riigid, kus on avalikud ametnikud hooldamise teostamiseks, peavad organiseerima selle teenistuse nii, et see võiks täielikult rahuldada tarbeid. 5° Punkt 4 ette nähtud isikute teaduslik kasvatus patronaadi teostamiseks tuleb organiseerida süstemaatilisel, kas riikide poolt toetatud hooldamisseltside või riigi enese poolt. 6° Pole soovitatav süüdimõistetule anda tagatist, et teda reglementeeritud tingimuste täitmisel tingimisi vabastatakse seaduses ette nähtud minimaalsel tähtajal. Kuid temale tuleb anda tagatis, et tema tingimisi vabastamise küsimus eventuaalselt üles võetakse seaduses ette nähtud minimaalaja järel erapooletu võimu poolt. 7° On soovitatav, et ühe ja sama maa hooldamisseltsid oleksid grupeeritud ühe rahvusliku keskorganisatsiooni (Central Nationale) ümber ning

et need keskkohad moodustaksid omakorda rahvusvahelise assotsiatsiooni (Association Internationale). Nimetatud rahvusvaheline selts peab välja töötama reglamentatsiooni, et abiks olla süüdimõistetutele ja tingimisi vabastatuile, kellele on lubatud asuda teisele maale. Lõpuks tuleks sõlmida rahvusvahelisi lepinguid selleks otstarbeks.

III küsimus. *Kas ja millistel tingimustel on võimalik luua rahvusvahelist koostööd (coopération) kuritegevuses toimunud muutuste vaatlemiseks ning selle põhjuste uurimiseks?*

Kommentaar. Meie aja üldarvamuse järgi kriminoloogia tähtsamaid ülesandeid on vaadelda kriminaalsuse kõikumisi ja uurida nende põhjusi. Seda liiki tööde enamus piirdub tingimuste uurimisega, mis aset leiavad selles riigis, millist nad käsitlevad. Kui uurimised ulatuvad ühelt maalt teise, on karta eksimuste tekkimist, mida ainult võõrriikide sotsiaalsete tingimuste hea tundmine võib vältida. Teiselt poolt võib loota tähtsate andmete omandamist just kriminaalsuse vormi võrdlemisega mitneil mail, samuti sellega seoses olevate olude võrdlemisega. See laseb esile tulla rahvusvahelise koostöö mõtte. Seepärast tuleb uurida, missugusel kujul võiks teostada nimetatud mõtet: kas on vajalik ajutine erikomisjon või pigemini alaline asutus? Kas on soovitav alata kuritegeluse mõne täpsalt määratud ja tähtsa kujuga, milleks tuleks siis koguda aruandeid mitmesugustest riikidest? Igal juhul näib soovitavana alul valjult piiritella tööd ning tuleks uurida, millised piirid tuleb seada, näit. kas tuleks valida teatud grupp kuritegusid või võib-olla käsitledagu mitmesuguste sotsiaalsete klasside kuritegevust?

Resolutsioon. On võimalik ja isegi soovitav teostada rahvusvaheline koostöö kuritegevuse kõikumiste põhjuste teadusliku uurimise organiseerimiseks ühtlaste meetoditega.

Sooviavaldis. On soovitav välja töötada ühtlane meetod kurjategijate teaduslikuks uurimiseks.

Ettepanek. Kongress paneb ette Rahvusvahelisele Kriminaal- ja Pönitentsiaarkomisjonile leida parimaid abinõusid ülalnimetatud resolutsiooni ja sooviavaldise täideviimiseks.

IV sektsioon. Noorte kohtlemine.

I küsimus. *Kuidas tuleks koostada noortekohtuid? Kuidas tuleks organiseerida nende abiorganeid?*

Kommentaar. Nagu see ilmsiks tuli Rahvusvahelise Pönitentsiaarkomisjoni poolt³ hiljuti selleks ette võetud ankeedist, valitseb tänapäev üksmeel, et lapsi ja noori, kes korda saatnud süüteo, ei

³ Ankeet noortekohtu üle. Bulletin de la Commission Pénitentiaire Internationale, nouvelle série, nr. 3, décembre 1927. Komisjonis Stampfli ja Co trükikojas, Bern.

tohiks alistada korralisele kriminaalprotsessile ega nende üle kohut mõista üldõiguse järgi; neile pigemini kasvatusliku kui repressiivse kohtlemise määramiseks on vaja selleks eriliselt ette valmistatud kohtunikke. Küsimus on noortekohtute koosseisus: kas nende ülesanne oleks paremini täidetud üksikkohtuniku või kolleegiumi poolt? Kas võivad naised toimida üksikkohtunikenä või kollegiaalkohtute liikmetena? Millisel määdul tuleks abiks kutsuda spetsialiste arsti- ja kasvatusteaduses?

Oma ülesannete täitmiseks noortekohtud vajavad loomulikult abiorganeid (esindajaid, aruandjaid, hooldusvalve-ametnikke [„probation officers“], varjupaiku, asutisi jne.). Küsimus kerkib, milline peab olema nimetatud abitegevus, mis määral neid peab kasutama protsessis ja alaealiste suhtes tarvitatavais võtetes ja kuidas nad peavad olema organiseeritud oma ülesande parimaks täitmiseks⁴?

Resolutsioon. Võim, mis kutsutud kohut mõistma laste poolt korda saadetud üleastumiste üle — olgu ta kohtuorgan või mitte —, peab olema lahus sellest organist, mis kohut mõistab täisealiste üle, ja peab igal juhul koosnema kvalifitseeritud isikutest, kes tunnevad lapsi ja on inspireeritud hooldamisideest. Noortekohus peab koosnema, nii palju kui võimalik, üksikkohtunikust-eriteadlasest noorte kuritegevusse puutuvais asjus, või võimaldama kaasistujate juuresolekut, kelle hulka tuleb valida peaasjalikult arste, pedagooge ja sotsiaalsistenti. Naiste kaastöö, kas kohtunikenä või kaasistujatena, on soovitatav kõige laiemas ulatuses.

Tuleb ette võtta üksikasjalik uurimine lapse elukäigu, sotsiaalse olukorra ja iseloomu kohta, et kohtule selguksid abinõud, mida kohaldada tema suhtes; selle uurimise kestel tuleb juurde kutsuda võimalikult laiemas ulatuses eriteadlasi psühhiaatrias ja pedagoogikas, ühtlasi kaasabi sotsiaalteenistusest.

Abitegevus noortekohtu juures tuleb usaldada isikutele, kes on saanud erilise tehnilise kasvatusnä ja on jäädavalt pühendunud nimetatud ülesandele.

Heatahtlikkude isikute kaastegevus on väga soovitatav, kuid neid kutsub juhatus kutselise elemendi kaudu.

Ülalnimetatud abitegevuse ülesandeks on kuritegevuse ärahoid ja kurjategija ravimine nii enne kohtuotsust kui ka selle kestel ja pärast.

Laste arstliku ja füsiopsühholoogilise uurimise kergendamiseks tuleb luua erilisi vaatlusasutisi, mis oleksid antud kohtu korraldusse.

⁴ Abitegevus noortekohtule moodustab ankeediobjekti, mille abil Rahvasteliidu juures töötav lastekaitsekomitee on otsustanud jätkata Rahvusvahelise Pönitentsiaarkomisjoni ülalnimetatud ankeeti, koostöös nimetatud komisjoniga.

Samuti peab organiseerima eriasutisi, et kindlustada lastele määratud kohtlemisvahendite täideviimist, kuna kohtunik jääb täideviimise valvajaks ja võib selles määrata muudatusi, seda seistada või tingimisi jäädavalt lõpetada.

II küsimus. *Kas oleks soovitav anda korralistele kohtutele õigus noorte kurjategijate (täisealisi kriminaalõiguse vaatekohast, kuid alaealisi tsiviilõiguse mõttes) paigutamiseks eriasutisse või -osakonda? Jaataval juhul, milline distsiplinaarvorm oleks parim kohaldada: kasvatuslik või repressiivne?*

Kommentaar: Peaaegu kõigis seaduseandlustes täieline vastutavus kriminaalõiguse järgi algab varem kui tsiviil-täiseasus. Sel ajal kui tsiviilõigus kaugeltki ei tunnusta isikute täielist teovõimet, kes saanud 16-, 17- või 18-aastaseks (või ükskõik milline ka oleks fikseeritud piir kriminaalalaeasuses), kriminaalkohtunik toimetab nagu täiskasvanuga ja kohaldab samad karistused, mis määratud süüteo veteranidele; kõige paremal juhul nende noort iga arvestatakse pehmendava asjaoluna.

On õige, et noorele inimesele pole tarvis jõuda tsiviil-täiseasuseni, et võida vahet teha lubatud ja lubamatu vahel oma tegudes, kuid pole vähemaltki õige, et teda juhtivad ajendid pole ühesugused täiskasvanute omadega, nii et võib küsida, kas sama reaktsioon oleks õigustatud. Seda enam, et nimetatud reaktsiooni eesmärgiks peab olema samal ajal ära hoida tulevased üleastumised noore kurjategija poolt. Üldiselt, selles eas iseloom on veel paindub ja suurimaks paheks, mida teha võib, on alaealist paigutada juurdunud kurjategijate nakkus-õhk-konda; noorte eraldamine täisealisist on hädavajaline. Kuid tuleb küsida, kas eraldamine on küllaldane ja kas kohtunikul peaks olema võimalus paigutada noori kurjategijaid täiesti eraldatud asutistesse ja kas peaks karistuse otstarbe saavutamiseks andma säärastele asutistele erise, s. t. rohkem kasvatusliku kui repressiivse iseloomu.

Resolutsioon. Kui on soovitav, et igal pool eksisteeriksid kriminaalpreventsiooni organid laste jaoks (näiteks alla 14-neaasta), samuti kohtud, mis spetsialiseerunud kriminaalseaduse ja -protsessi kohaldamises noortele (näiteks 14—18 aastani), nimelt asutised, mida üldiselt kutsutakse noorte kohtuteks, siis on samuti soovitav, et eriseadused reguleeriksid jurisdiktsiooni noorte kurjategijate kohta (näit. 18—25 a. maksimaalselt), et seda jurisdiktsiooni teostaksid spetsialiseerunud kohtunikud ning et korralistel kohtutel oleks õigus paigutada neid kurjategijaid eriasutisse või vähemalt eriosakonda kasvatusliku korraga laiemas mõttes, nimetatud paigutamist mitte enne ette võttes, kui „probation“ süsteem pole kohane või on nurjunud.

Kui eraasutis on ellu kutsutud, siis on soovitav, et talle antaks mõni teine nimi kui vangla.

III küsimus. *Kuidas peab olema korraldatud summade kontroll, valitsemine ja tarvitamine, millised alaealistele määratud tasuna, kingina või mõnel teisel kujul, sel ajal, kui nad on kohtuvõimude otsustamisel? Kas võib katta neist summadest kohtupidamise kulud?*

Kommentaar. Mainitud küsimus juba oli päevakorras 9. rahvusvahelisel põnitentsiaarkongressil, milline peetud Londonis 1925. a., kus ta oli lisatud küsimusele, mis käsitles täiskasvanud süüdimõistetute erivara loomist ja kasutamist. Kuid peaküsimus absorbeeris läbirääkimiste kogu huvi ja neli esimest lõiget resolutsioonist, milline hääletamisel vastu võeti, kõneleb ainult täiskasvanute erivarast. Sellele järgnevas viimases lõikes, milline käsitleb alaealisi, on lihtsalt öeldud: „alaealistele tuleb võimaldada erivara teenida, et neile kindlustatud oleks kindel omandus täisealiseks saamise puhul. Ettevaatuse abinõud pillamise vastu peavad olema isegi kõvemad kui täiskasvanute suhtes.“

Tegelikult, kui alaealisi peetakse kinni parandusasutises või parandusliku kasvatuse asutises, milline kuulub riigile, tuleb probleemi vaadelda samal viisil, kui täiskasvanute suhtes ja tuleb viidata üldiselt lahendustele, mis kavatsatud viimaste suhtes. Kuid alaealiste kohta, kes on usaldatud eriasutistele: hooldamise ühinguile, eraisikuile, samuti jäetud oma perekondadesse, küsimus kerkib teisel viisil, nimelt nagu oli vastu võetud 2. lõikes aastal 1925. Et nimetatud osa ei harutatud tol korral, Londoni kongress avaldas soovi, et küsimus oleks uuesti esitatud järgmisele kongressile ja selle tõttu küsimus esineb uuesti kavas.

Temale on lisatuks üks teine lõige, milline pühendatud eriti administratsioonile: kas võib summad, millised sel kombel määratud alaealistele, tarvitada, vähemalt osalt, kohtumõistmise kulude tasumiseks, millised laste läbi selles asjas tekkinud?

Resolutsioon. On soovitatav, et isiklik arve oleks avatud iga alaealise nimele, kes on kohtumõistmise all. Sellele arvele tuleks kirjutada kõik erivara tulud ja kulud, milline vara koostub alaealise teenitusest, kinkidest ja summadest, millised talle antud väljastpoolt.

Eraasutistelt või eraisikuilt, kes ära ütleksid isikliku arve pidamisest, ära võtta valve või järelevalve alaealise üle.

Vara valitsemine on kindlustatud juhu järel kas riigi, eraasutise või isiku poolt, kellele laps on usaldatud.

Erivara tarvitamine peab olema korraldatud; seda erivara võib tarvitada eriti vähemateks lubatud kuludeks ja riietuse ostmiseks.

Kohtumõistmise ja ülalpidamise kulud on perekonna kanda, kui viimane on tunnistanud vastutavaks ning mitte puudustkannatajaks.

Märkmeid „Õiguse“ kümneaastase ilmumise puhul.

Juriidilise ajakirja väljaandmise küsimus on esmakordselt suuremaarvulise juristide peres kaalumisel Tartu Õigusteadlaste Seltsi asutamiseks kokku kutsutud õigusteadlaste koosolekul, mis peeti 22. apr. 1920. aastal Riigikohtu ruumes, mil K. Parts rõhutab ajakirja väljaandmise vajadust ja ühtlasi ka kavatsust ajakirjaga ühes välja anda Rkh. otsuseid, mille avaldamiseks on seni puudunud võimalused. Koosolijad pooldavad üksmeelselt K. Partsi seisukohta ja veel samal koosolekul otsustatakse Seltsi põhikirja väljatöötamise komisjonile, kuhu kuuluvad K. Grau, J. Kristelstein ja R. Rägo, ülesandeks teha koostada ajakirja üksikasjalisem kava ja eelarve. Valitud komisjoni nimel esineb R. Rägo Tartu Õigusteadlaste Seltsi asutamiskoosolekul 31. mail 1920. a. ettekandega ajakirja võimaliku sisu ja eelarve kohta. Väljaandmiseks vajalikkude eeltööde tegemiseks valitakse kolmeliikmeline komisjon (J. Kristelstein, R. Rägo ja F. Karlson). Ajakirja väljaandmine otsustatakse lõplikult Tartu Õigusteadlaste Seltsi avamiskoosolekul 23. juunil 1920. a. (koos: K. Grau, J. Kristelstein, J. Lõo, R. Rägo, F. Karlson, H. Siimer ja V. Hasselblatt), mil ühe hääle vastuseisemisel võetakse vastu R. Rägo ettepanek: ajakirja väljaandmise küsimus lõplikult otsustada ja juba sama aasta sügisel ajakirja välja andma hakata. Peale lühemaid läbirääkimisi otsustatakse: „a) ajakirja kaust määrata kaks trükipoognat, millest veerand kuni pool trükipoognat täidaksid Riigikohtu otsused, mis ajakirjale kaasa antakse eraldi lisana; b) ajakirja nimeks määrata „Õigus“; c) käesoleval aastal välja anda neli numbrit.“ Ajutiseks redaktoriks, kuni seltsi esimese peakoosolekuni, valitakse R. Rägo ja vastutavaks toimetajaks F. Karlson. Ajakirja väljaandmise puutuvate otsuste täidesaatjaks volitatakse seltsi ajutist juhatust (esimees K. Grau, kirja-toimetaja F. Karlson ja laekur R. Rägo).

Suuri raskusi on ajakirjale kestvamalt valmistanud tema aine-line seisukord. Esimene eelarve koostatakse 62 500 margale, millest loodetava toetusena on ette nähtud 27 500 marka. Toetust otsustatakse paluda Vabariigi Valitsuselt, mida ka tänapäevani Kohtuja Siseministeeriumi summadest saadud. Samal koosolekul kinnitati ka ajakirja väljaandmiseks korraldava komisjoni poolt tehtud laen 14 500 marga suuruses. Peagi selgub aga, et koostatud eelarve ei vasta tegelikkudele kuludele ja juba 6. IX 1920. a. seltsi ajutise juhatuse koosolekul muudetakse eelarve, seda tasakaalustades 95 000 margaga. Ajakirja otsustatakse trükkida 2000 eksemplaris, kuna esialgse tiraažina arvestatakse 1000 eksemplari, kuid ka siin eksiti võimalustes suuresti, nagu nähtub allpool.

9. sept. 1920. a. peakoosolek kinnitab eelarve juhatuse poolt esita-

tud kujul, ühtlasi otsustatakse kavatsetava nelja numbril asemel 1920. aastal välja anda kolm numbrit. Valitakse ajakirja esimene toimetaja, koosseisus: R. Rägo, J. Lõo ja N. Maim, neist tegevtoimetajaks R. Rägo.

1921. a. eelarve koostatakse juhatuse poolt (26. XI 20) 348 000-margalise tasakaaluga, milles toetusi 93 000 marka; eelarve koostatud eeldusega, et aasta kestel välja antakse 12 numbrit ja et ajakirja tiraaž tõuseb tuhandeni. Kuid ka selle eelarve koostamisel on tulude võimalusi üle hinnatud ja seltsi juhatuse on peagi sunnitud otsima abinõusid, et ajakirja väljaandmist majanduslike põhjustel mitte katkestada. Juhatuse omal koosolekul 29. I 1921. a. otsustab üldkoosolekule ette panna ajakirja toetajate kogu asutamiseks asutada kirjastusosahing, põhikapitaliga 200 000 marka, osamaksuga 500 marka.

Seltsi koosolekul 30. I 1921. a. selgub ajakirja 1920. a. aruandest, et kuigi kassa näitab saldot 3450 mrk., on ajakirja ainealine seis siiski tõsisemaid jõupingutusi nõudev. On tekkinud võlad ja kavatsetud honorarist on suudetud tasuda ainult murdosa. Eelarves ette nähtud üksiknumbrilise 8000-margalisest honorarist on kolme numbril kohta kokku suudetud maksta ainult 5260 mrk. Koosolek, kaaludes ajakirja operatsioonikapitali loomise võimalusi, arvestab kaht varianti: „1) Asutada toetajatekogu, milleks seltsi liikmed jõudumööda teatava summa laenavad, mis hiljem tagasi makstakse, kui ajakirja end tasuma hakkab. 2) Ellu kutsuda puhtäriline ettevõtte kirjastusühingu näol, kelle kätte usaldada kuukirja väljaandmise ääriine külg.“ Kuna selgusele ei jõuta, siis valitakse komisjon (K. Grau, F. Karlson, J. Kristelstein, K. Parts ja J. Ostrat), kes peab ajakirja operatsioonifondi loomiseks välja töötama üksikasjalisema kava ja selle esitama lähemal üldkoosolekul.

27. II 1921 on seltsi üldkoosolekul sama küsimus päevakorras, kus komisjoni aruandja F. Karlson, esitades komisjoni seisukohta, soovib ajakirja ainelise külje kindlustamiseks ellu kutsuda toetajatekogu, mida tulevikus võiks arendada ääri kirjastusühinguks. Toetajatekogusse astuksid seltsi liikmed, kui ka väljapoole seltsi kuuluvad isikud, kes seltsile ajakirja väljaandmiseks tarviliku talituskapitali moodustamiseks laenu usaldaksid seltsi poolt välja antavate võlakohustiste vastu. Peale lühemaid põhimõttelisi ja üksikute liikmete laenu alamäärade suurust puudutavaid läbirääkimisi otsustatakse:

- 1) Toetajatekogu asutada komisjoni poolt ette kantud eelnõu alusel;
- 2) laenu alammääraks määrata 500 marka ja selle summa sissemaksimist lubada osakaupa, kuid ühe aasta jooksul täite sadadega;
- 3) võlakohustised saadud summade pealt välja anda üheaastase maksutähtajaga, pooleaastase ülesütleamise õigusega;
- 4) laenu pealt maksta protsendid ja nimelt 5% aastas post numerando ja
- 5) eestseisust volitada eelkirjeldatud otstarbel ja tingimustel välja anda

seltsi nimel võlakohustisi ühesaja tuhande (100 000) marga väärtuses.

Üldist olukorda ei paranda aga nimetamisväärselt ka see otsus. Toetajatekogu asutamisega saab ajakiri laenu ainult 11 500 mrk. ja seltsi juhatuse koosolekul on 14. XI 1921 jälle päevakorras vekslilaenu tegemine, mida ka otsustatakse, kuna ajakirja aine line seis ei võimalda muidu väljaandmise jätkamist.

1922. a. eelarve tasakaalustatakse 370 000 margaga, kusjuures on ette nähtud toetusi 100 000 mrk. ja honoraride arvel kulusid 98 496 mrk. Otsustatakse (juhatuse koosolekud 30. VIII ja 26. XI 1921) välja anda senise 12 numbri asemel 10 numbrit aastas, anda ajakirjale parem välimus ja keelelise ühtluse tõstmiseks ametisse palgata keelelinn korrektor. Seltsi üldkoosolekul aga 27. XI 1921 avaldatakse arvamust ajakirja väljaandmist lõpetada, kuna aine line seis on sedavõrt nõrk. Selgub, et autorid on seni peaaegu honoreerimata ja ajakirja tiraaž on loodetud tiraažist ainult murdosa. Koosolek pooldab juhatuse seisukohta, et tuleb parandada ajakirja välimust, rõhutades ühtlasi, et peab leitama võimalusi honoraride väljamaksmiseks, kui ei taheta ka kaastöölisi kaotada. Eelarve kinnitatakse juhatuse poolt esitatud kujul, ajakirja rahaline külg antakse seltsi juhatuse hoolde. Ühtlasi otsustatakse ka: 1) ajakirja 1922. aastal välja anda kaheksa numbrit, iga number $1\frac{1}{2}$ trükipoognat (F. Karlsoni ettepanek; juhatuse kava 10 numbrit, iga number $2-2\frac{1}{2}$ trükipoogna suuruses); 2) eksemplari arvu määramine jätta toimetuse hooleks; 3) üksiknumbri hinnaks 50 mrk. (juhatuse — 30 mrk.) ja aasta tellimishinnaks 400 mrk. (J. Arro ettepanek); 4) valida viieliikmeline toimetuse ja ametisse kutsuda keeleline korrektor.

Ajakirja tõeline aine line seis selgub 19. II 1922. a. peakoosolekul. 1920. ja 1921. a. ajakirja rahaline aruanne on tasakaalustatud 68 991 margaga, kuna üksi 1921. aasta eelarves oli tulused ette nähtud 348 000 mrk. Aruanne näitab 44 748,55 mrk. puudujääki. Tasumata on honorarid. Ajakirja on trükitud 2000 eksemplari, tellijaid aga keskmiselt 150. Tiraaži suurendamist kaaludes selgub, et ajakirja ostjate maksimaalne arv võiks tõusta vahest ainult tuhandeni, mispärast otsustatakse ka ajakirja tulevikus senise 2000 asemele trükkida 1000 eksemplaris.

Siit alates algab ajakirja ainelise seisukorra paranemine, milleks väga suurel määral on kaasa aidanud toetused, mida ajakiri saanud esimesest ilmumisaastast alates Kohtu- ja Siseministeeriumilt ja hiljem Tartu Õigusteadlaste Seltsilt ning Vannutatud Advokaatide Nõukogult. Ajakiri on suutnud vabaneda puudujääkidest ja likvideerida varem tekkinud võlad. Kuigi ka 1930. a. aruandes figureerib kreditoride arve, siis samas aruandes on deebitoride arve eelmainitust üle poole suurem. Peale selle on ajakiri suutnud omale

koguda vajaliku operatsioonikapitali ja soetada võimalusi lisakapitalide saamiseks ajakirja lao realiseerimisel. On suudetud täita kõik kohustised, mis puudutavad ainelist külge. Ja kui ka nüüd on esinenud juhtusid, et pole välja makstud kõiki honorare vastaval jooksva aastal, siis on see tingitud peamiselt tehnilistest põhjustest ja need summad on alati üle kantud kreditoride arvele, mis hiljemini tasutud. Pealegi moodustavad vastaval aastal tasumata jäänud honorarid väga väikese osa üldisest honorarist (vahest 3—5%). Praegusel momendil pole küll ajakirjal veel võimalust läbi saada toetusteta, kuid on loota, et senisel tempol edasi minnes ta seda peagi suudab.

Säärases olukorras on põhjust uskuda, et ei kerki enam esile takistusi ajakirja väljaandmises, mis sunniksid kas numbrite arvu vähendama, mida 1929. aastast alates suurendati uuesti 8-lt 10-le, või üksiknumbrite mahtu vähendama. Vastuoksa võib loota ajakirja lehekülgede hulga suurendamist, mis vajadus ka nüüd juba mitmel korral teravalt on päevakorrale kerkinud.

Ajakirja tiraaži vaadeldes võiksime ka siin rahule jääda, kuigi selle suurendamine veelgi vajalik. Kui 1920. ja 1921. a. oli tellijaid umbes 150, 1922. a. — 179, siis on tiraaž tõusnud praegu üle 500 ja kui arvestada ka vanade aastakäikude müüki, siis näeme, et ostjate arvu maksimum ületab üksikute numbrite kohta 950 ja juba lähemal ajal ollakse ladu lõppemisel sunnitud osa numbrite müüki lõpetama. Ajakirja järjekindlateks tellijateks on praegu eranditult kõik kohtuasutised, suurem osa linna- ja maakonnaavalitsusi; väiksemal määral tellivad alevi- ja vallavalitsused, keskvalitsusasutised, sõjaväeasutised, avalikud raamatukogud ja lugemislauad jne. Isiktellijaist on valdavam enamus õigusteadlased või sääraseid isikud, kes teotsevad õigusteaduslikkudel aladel. Isiktellijate arvu järgi on esimesel kohal Tartu, järgnevad Tallinna (umbes 33—50% Tartu osast), pea ühevõrra tellivad Rakvere, Pärnu ja Viljandi jne. Märkima peaks ka, et peale Tartu on ainult Rakvere kohtunikkude pere pea täies koosseisus viimasel ajal järjekindlalt olnud ka „Õiguse“ isiktellijaiks. Märgata on aga üldist tellijate arvu suurenemist ka mujal linnades, välja arvatud Tartu, kus see pea maksimumini on jõudnud.

Tunduvat edu võib märkida ka ajakirja sisulise külje suhtes, kuigi see veel soovida jätab. Seltsi asutamiskoosolekul, mil ajakirja väljaandmise küsimus esmakordselt päevakorras, peab K. Parts soovitatavaks rajada sisu laiemale alusele, et seega võita suurema arvulist kaastööliste ja lugejate peret. Kaalutakse ka võimalusi avaldada „Õiguses“ kohtuministeeriumi poolt avaldatavaid seadusprojekte, mis soovi on avaldatud Kohtuministeeriumi ringkondadest ühes lubadusega kanda kõik projektide avaldamisega seoses olevad kulud (juhatuse koosolek 27. IX 1920). Küsimus otsustati jaatavalt, kuid tänini pole sääraseid projekte „Õigusele“ avaldamiseks saadetud. Juhatuse koos-

olekul 7. X. 1920 on kaalumisel „Õiguse“ lisa küsimus, kuna Kohtuministeeriumi ringkondadest on avaldatud arvamust: „Õiguse“ kõigi eksemplaride jaoks Rkh. otsuseid mitte trükkida, sest RT annab neid omalt poolt tellijaile kaasa; soovitatakse lisa trükkida ainult osa numbrite jaoks. Juhatus küsimust kaaludes peab aga vajalikuks Rkh. otsuseid kaasa anda igale „Õiguse“ tellijale, motiveerides oma seisukohta seega, et 1) RT peamiseks tellijaiks on ametiasutised, kuna Rkh. otsuseid vajatakse aga ka isiklikeks otstarbeiks, 2) Rkh. otsuseil on püsiv väärtus ka tuleviku jaoks, mis vaid suurenda võiks. Kümne aasta möödumisel võib öelda, et juhatus on oma otsuse õieti teinud, sest, nagu selgub, ajakirja tellijad annavad juurdeantud lisale erilise väärtuse ja hindavad Rkh. otsuseid esmajärgulise tähtsusega osana ajakirja üldisest sisust.

Lahendades rahuldavalt lisade küsimuse ei või öelda, et seda samade tagajärgedega oleks suudetud teha ajakirja üldise sisu suhtes. Juba 1921. a. alul on märgata tunduvalt erinevaid seisukohti. Avaldatakse arvamust, et ajakirja sisu on liiga abstraktne ja et seal vähe käsitlemist leiavad juriidilised päevaküsimused. Peetakse soovitavaks, et ajakirjas aeg-ajalt avaldataks ülevaateid seaduseandliku materjali kohta, ülevaateid ja kokkuvõtteid uute seaduste kohta ja seega kergendataks lugejaile seaduste kasutamist. Samal ajal aga rõhutatakse, et ajakiri kui ainus sellelaadiline ei tohi piirduda ainult juriidiliste päevaküsimuste aruteluga, vaid ta peab olema ka teaduslikuks ajakirjaks. Kindlamat suunda ajakirja sisule tahetakse anda, kui seltsi juhatuse koosolekul 26. XI 1921. a. tunnistatakse tarvilikuks toimetustööliikmete arvu suurendamine kolmelt viiele ja nende vahel lähemalt jaotada toimetuse ülesanded. Järgmisel päeval peetud üldkoosolek sanktsioneerib juhatuse seisukoha ja toimetustööliikmete ülesanded määratlakse: a) peatoimetaja — üldine juhtimine; b) välismaa juriidilise kirjanduse ülevaade; d) seaduseandlus ja kodumaa ajalehed; e) kohtute tegevus ja f) teaduslikud artiklid. Kuivõrt otstarbekohane oleks tänapäev kinni pidada sellest sisusuunast, see on eriküsimus, mis ei mahu käesoleva ülevaate piiridesse, küll võib aga mainida, et vähe on suudetud täita selle jaotelu olulisemaid osasid (pp. b, d ja f). Vastavate kaastööliste vähesuse või nende puudumise tõttu on soovitatud kava võidud täita ainult osaliselt. Kuigi toimetusel on kasutada olnud ka häid ja väärtuslikke artikleid, pole siiski kaastööliste pere olnud küllaldane selleks, et alati teostada vajalikku kavakindlust.

Praegusel kujul ilmuva ajakirja sisu on üldjoontes jaotatav kolme osasse: 1) suuremad artiklid: teaduslikud ja praktilisi juriidilisi päevaküsimusi käsitlevad, 2) juriidilise kirjanduse, seaduseandluse ja muud lühemad ülevaated ja 3) kohtute tegelus. Mainitud jaotelul on püütud tasakaalustada puhtteaduslikke — teoreetilisi artikleid juriidilisi päevaküsimusi kirjeldavate-arvustavate artiklitega ja seega rahuldada aja-

kirjale esitatud kaheksaguseid erinevaid nõudeid. Kahjuks pole aga kaastööliste pere veel olnud sedavõrt mitmekesine ja arvukas, millest peamiselt tingitud asjaolu, et ka viimasel ajal (seltsi koosolek 3. XII 30) on toimetusele ette heidetud ajakirja sisu ühekülgsust ja isegi raskepärast. Kuid ei või unustada seda, et toimetuse on püüdnud ajakirjale anda teadusliku ajakirja ilmet ja ta ei saaks leppida seega, kui „Õiguse“ autorid peaksid oma artiklid rajama kasuistlikele alusele ning kui selle arvel peaks kannatama samade küsimuste teoreetiline lahendamine. Samuti on tööjõudude vähesusel kannatanud ka ajakirja teine osa, mispärast pole küllaldaselt suudetud tähelepanu pühendada juriidilisele kirjandusele ja kodumaa kui ka välismaa seaduseandlusele. Enam-vähem rahuldav on olukord sisu viimase osa suhtes, kuna siin kujunenud kindel kaastööliste pere. Järjekindlalt on avaldatud Rkh. tegelusena Rkh. tähtsamaid otsuseid, samuti kogu meie kohtuaparatuuri tegevuse ja koosseisude aruandeid. Toimetuse peamiseks püüdeks on siin anda veel vajalikku ülevaadet ka välismaade kohtute tegevusest ja püüda leida kaastöölisi meie kohtute tegevuse teaduslikuks analüüsiks.

Käsikäes ajakirja sisulise ja ainelise küljega on tähelepanu pühendatud ka tema välimusele. Mitmed korrad on see küsimus päevakorral olnud niihästi toimetuses kui ka seltsi juhatuses, kuni 1930. aastast alates muudeti välimust viimast korda ja loodetavasti suudab ajakirja väline külg nüüd rahuldada kõiki tema lugejaid, kuna on antud, mida meie oludes anda suudetakse. Üles on aga kerkinud ajakirja mahu suurendamine, mis lahutamata seoses ajakirja sisu väärtuslikumaks ja mitmekesisemaks muutmiseks, sest senises suures on ajakirja liiga väike, kui ta tahaks täita neid nõudeid, mida temale õigustatult esitatakse. Võiks loota, et ajakirja aineeline seis juba lähemas tulevikus lubab teha mõningaid soovitatavaid muudatusi, kui ainult samavõrt suudetakse koguda kindlaid kaastöölisi. Kuigi kaastöö suhtes on olukord algamisaastatega võrreldes tunduvalt paranenud, siiski pole siin olukord kaugeltki veel hea ja kaastööliste kindlakujulise pere organiseerimise võimalusest oleneb suurel määral, kui ruttu ajakirja sisu vabaneb juhuslikkuse ilmet ja suudab pakkuda nõutavat mitmekesisidust.

Võib-olla on ka üheks põhjuseks olnud, miks ajakirja sisu kipub ühekülgsuseks muutuma, asjaolu, et pole suudetud alati toimetuses teostada soovitatavat ja vajalikku tööjaotust ning kogu tööraskus on lasunud üksikute toimetustööliste, peamiselt peatoimetaja ja tegevtoimetaja õulul.

Toimetuse koosseisu on kuulunud 1920. ja 1921. aastal, alates 6. sept. 1920. a., — R. Rägo, J. Lõo, N. Maim; 1922. a. — J. Arro, J. Lõo, P. Kann, R. Rägo, M. Taevere; 1923. ja 1924. a. — J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief, J. Uluots; 1925.—1928. a. — A. Luiga, J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief; 1929. ja 1930. a. — R. Rägo,

K. Grau, E. Maddison, A. Palvadre, J. Reinhold, J. Uluots, E. Ein. Ajakirja ilmumise esimesest aastast alates on toimetuses kaasa töötanud R. Rägo, olles 1920.—1924. a. tegevtoimetajaks ja 1929. ning 1930. aastal peatoimetajaks. Tegevtoimetajaks 1925.—1928. a. on A. Luiga ja 1929. aastast alates täidab tegevtoimetaja kohuseid E. Ein. Vastutavaks toimetajaks on kogu ajakirja ilmumise kestel olnud F. Karlson.

A. M.

Tartu Õigusteadlaste Seltsi peakoosolek

5. märtsil 1931. a. kell 20 Riigikohtu ruumes.

Päevakorras: 1) 1930. a. tegevusaruanne, 2) 1931. a. liikmeks maksu kindlaksmääramine, 3) 1931. a. eelarve, 4) valimised, 5) läbirääkimisi.

Koosoleku avab seltsi esimees A. Palvadre, andes lühikese ülevaate seltsi 10-aastasest tegevusest. Seltsi asutamist kaaluti esmakordselt suuremaarvulise Tartu õigusteadlaste pere poolt 22. aprillil 1920, mil oli kokku kutsutud Tartu õigusteadlaste koosolek. Koosolekul pooldati üksmeelselt seltsi asutamist ja valiti komisjon (K. Grau, J. Kristelstein ja R. Rägo), kes pidi välja töötama põhikirja kavandi. Asutamiskoosolek peeti 31. mail 1920, mil vastu võeti ka seltsi põhikirja. Põhikirjale on asutajate liikmetena alla kirjutanud K. Parts, F. Karlson, K. Grau, P. Beniko ja R. Rägo.

Seltsi avamiskoosolek oli 23. juunil 1920, kus aga vähese kokkukulijate arvu (koos 7 liiget) tõttu ei saadud lähemalt kõnesse võtta seltsi ülesandeid ega ka valida vajalikke organeid. Valiti ajutine juhatus, kuhu kuulusid esimehena K. Grau, kirjatoimetajana F. Karlson ja laekurina R. Rägo. Seltsi esimene peakoosolek kutsuti kokku 9. sept. 1920, mis ajast alates selts funktsioneerib põhikirjas määratud korras. Seltsi tegevus on piirdunud peamiselt järgmisel neljal alal: 1) juriidilise ajakirja väljaandmine. Ajakirja väljaandmine otsustati jaatavalt ühe hääle vastuseisemisega seltsi koosolekul 23. juunil 1920. Selts on peamiselt hoolt kandnud ajakirja ainelise külje eest, seda eriti ajakirja ilmumise esimesil aastail. Hiljem on ajakirjaga ühenduses olevad küsimused jäänud peamiselt seltsi poolt valitud ajakirja toimetuse hooleks. Ajakiri on kujunenud seltsi suuremaks ettevõtteks, mis oma senises arenemiskäigus on andnud täiesti rahuldavaid tulemusi. 2) Juriidiliste oskussõnade väljatöötamine, milleks valiti vastav komisjon juba 22. IV 1920. a. koosolekul. Komisjon on töötanud tänapäevani ja on loota, et ta vastava tööga lõpule hakkab jõudma, mil ka töö trükk avaldatakse. Hilisemal

ajal pole selts komisjoni tööst otseselt osa võtnud ja komisjon töötab iseseisvalt. Komisjoni alaliste liikmetena on töötnud F. Karlson ja lektor J. V. Veski; komisjoni tööd on osa võtnud ka ülikooli õppejõude. 3) Õigusteadlaste Päevade korraldamine, millise mõtte algatajaks on Tartu Õigusteadlaste Selts. Küsimus otsustati jaatavalt seltsi koosolekul 27. novembril, 1921 ja esimene Õigusteadlaste Päev korraldati Tartus, Ülikooli aulas, 19. ja 20. aprillil 1922. a. 4) Referaatide korraldamine, mis ala pole aga küllalt hoogsalt arenenud ja jätab paljugi soovida. Ainult üks kord, mil päevakorras olid referaadid kohtukorraldusest, oli märgata asja vastu erilist huvi. Viimasel ajal on aga referaate üsna vähe korraldatud ja neistki kavatsetuist jäid möödunud aastal kaks referaati kuulajate vähesuse tõttu pidamata.

Kogu oma tegevusaja kestel on selts saanud ruumid kasutada Riigikohtult, mispärast juhatus näeb oma ülesandeks avaldada tänu Rkh. esimehele hr. K. Partsile, kes oma vastutulelikkusega on tunduvalt kergendanud seltsi tööd. Peab ära märkima siinkohal ka neid seltsiliikmeid, kes on seltsi asutamispäevadest alates suutnud pühendada seltsile oma tööjõudu, eriti hr. K. Graud, kes kaasa töötnud seltsi juhatuses selle esimesist tegevuspäevist alates.

Koosoleku juhatajaks valitakse K. Parts, protokollib kirjatoimetaja H. Reimann.

Aruanded: Seltsi laeka 1930. a. aruande ühes revisjonikomisjoni revideerimise märkusega kannab ette laekur M. Taevere. Tulusid on aasta jooksul: 1929. a. liikmemaksu arvel Kr. 54.—; 1930. a. liikmemaksu arvel Kr. 189.—; kassa saldo 1. I 1930. — Kr. 123.77. Kulusid aasta jooksul Kr. 288.45, seal hulgas on arvestatud toetus ajakirja „Õigusele“ Kr. 250.—. Saldo 1. jaanuaril 1931. a. Kr. 78.32. Aruanne tasakaalustatud 366.77 krooniga. Liikmemakse aasta kestel tasunud 1929. a. eest 18 ja 1930. a. eest 63 liiget. Seltsi üldise 1930. a. tegevusaruande esitab kirjatoimetaja H. Reimann, mille järgi aasta kestel on peetud seltsi koosolekuid 2, millest esimene aasta peakoosolekuna, kuna teisel päevakorras ajakirja „Õigusega“ ühenduses olevad küsimused. Juhatus koosolekuid on peetud 10, neist 2 ühes ajakirja toimetusega. Referaatkoosolekuid on korraldatud 3. Liikmeid seltsil 108, aruandeaasta kestel uusi liikmeid vastu võetud 12. Suuremat ettevalmistust vajava korraldusena peaks nimetama IX Õigusteadlaste Päeva korraldamist, mis ülesande 1930. aastal teostas Tartu Õigusteadlaste Seltsi juhatus.

Aruanded kinnitatakse ühel häälel.

Ajakirja „Õiguse“ 1930. a. aruanded, mis revisjonikomisjoni poolt läbi vaadatud, kannab ette asjaajaja A. Mägi.

Ajakirja „Õiguse“ 1930. a. kulude-tulude aruanne.

Deebet.

Materjali arvele	Kr.	188.65.	
Komisjonide arvele	„	353.04.	
Kantsleikulude arvele	„	63.54.	
Palkade arvele	„	990.—	
Mitmesuguste kulude arvele	„	86.24.	
Postikulude arvele	„	124.80.	
Trükikulude arvele	„	2127.60.	
Korrektuuri arvele	„	177.—	
Kaastöö arvele	„	1564.70.	
Reklaami arvele	„	32.—	
IX Õigusteadlaste Päeva Protokollide arvele	„	524.27.	6231.84.
Kapitali juurdekasv			854.05.
			<u>Bilanss Kr. 7085.89.</u>

Kreedit:

Ajakirja arve	Kr.	3747.14.	
Ajakirja eelmiste aastakäikude arve	„	568.26.	
Mitmesuguste tulude arve	„	245.49.	
Abirahade arve	„	2525.—	7085.89.
			<u>Bilanss Kr. 7085.89.</u>

1930. a. lõppbilansi aruanne.

Aktiva:

Kassa arvele (saldo 31. XII 1930)	Kr.	1450.30.	
Deebitoride arvele	„	804.59.	
Vallasvara arvele	„	247.50.	
Lugemislaua arvele	„	251.78.	
Ladu arvele	„	2376.—	
Tagavarakapitali arvele	„	1266.50.	6396.67.
			<u>Bilanss Kr. 6396.67.</u>

Passiva:

Kreeditoride arve	Kr.	369.28.	
Üleminevate summade arve	„	5.50.	
Kapitali arve	„	4929.84.	
Tartu Õigusteadlaste Seltsi arve	„	238.—	5542.62.
Tulu 1930. a.			854.05.
			<u>Bilanss Kr. 6396.67.</u>

Aruanded kinnitatakse ühel häälel.

Liikmemaks 1931. aastal otsustatakse jätta endiseks, s. o. Kr. 3.—.

Eelarved. Seltsi eelarve, mille esitab laekur, on tasakaalus-
tatud kr. 333.32 peale, näidates tuludena 1930. a. saldo kr. 78.32 ja
1931. a. saadavat liikmemaksu kr. 255.—; kulud: toetus ajakirjale
„Õigus“ kr. 250.—, kantseleikulud kr. 25.—, ruumide korrashoiu kulud
ja käskjala tasu kr. 20.— ning ettenähtamatud kulud kr. 38.32. Aja-
kirja „Õiguse“ 1931. a. eelarve esitab asjaajaja toimetuse poolt
vastu võetud kujul järgmisena:

Ajakirja „Õiguse“ 1931. a. eelarve.

Tulud:

Ajakirja müügist:

1931. a. aastakäigu müügist	Kr.	3640.—	
Eelmiste a. a. aastakäikude müügist	„	400.—	4040.—

Toetused:

Kohtu- ja Siseministeeriumilt	„	1200.—	
Vann. Adv. Nõukogult	„	300.—	
Tartu Õigust. Seltsilt	„	250.—	1750.—
Vana võla arvel			400.—
Mitmesugused tulud			250.—
Kapitalist puudujäägi katteks			118.—
	Kokku Kr.	6558.—	

Kulud:

Trükikulud ja paber	Kr.	2158.—
Lisapaber	„	200.—
Honorarid	„	1700.—
Korrektuur	„	200.—
Palgad (300 + 700)	„	1000.—
Kantseleikulud	„	100.—
Postikulud	„	150.—
Kirjandus	„	100.—
Komisjonid	„	350.—
Reklaam	„	100.—
Võlga tasuda	„	250.—
Mitmesugused kulud	„	250.—
	Kokku Kr.	6558.—

Eelarved kinnitatakse ühel häälel.

Valimised: Seltsi juhatusse 1931. aastaks valitakse: esimeheks
A. Palvadre, abiesimeheks K. Grau, kirjatoimetajaks H. Reimann,
laekuriks M. Taevere (kõik endised), abikirjatoimetajaks H. Vihalem

ja abilaekuriks T. Grünthal (uued); juhatuseliikmete asemikkudeks valitakse R. Rägo, A. Luiga (endised) ja E. Kubbo (uus). Revisjonikomisjoniliikmeteks valitakse P. Puusepp, A. Siska ja S. Tatar (kõik endised), asemikuks P. Poom.

L ä b i r ä ä k i m i s e d. Pikemaid mõtteavaldusi kutsub esile referaatide korraldamine, sest seni pole saavutatud sel alal küllaldaselt rahuldavaid tagajärgi. Kuna pealegi käesoleval aastal seltsi juhatus peab ettevalmistusi algama XI Õigusteadlaste Päevaga ühenduses olevate küsimuste lahendamiseks, siis võib karta juhatuse tööga ülekoormamist ja juhatus võib-olla ei suudaks pühendada referaatidele vajalikku tähelepanu. Läbirääkimiste lõppedes valitakse referaatide korraldamiseks komisjon, kuhu kuuluvad R. Rägo, A. Palvadre, H. Reimann ja A. Mägi.

Koosolek lõpeb kell 21.25.

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond.

Kas sõidukitele peatuskohtade korraldamine linna platsidel ja metsades kuulub linnaomavalitsuse avalikõiguslike ülesannete hulka?

Vastus: jaatav.

Nagu nähtub Tallinna linnavalitsuse protokollist 14. VI. 1929. a. nr. 77—81, on Pirita Kaunistamise Seltsi juhatus palunud lubada seltsiliikmete tarvis oma autobust liikuma panna linna ja Pirita vahel, määrates seisukoha Vene turule. Linnavalitsus on otsustanud palve rahuldamata jätta põhjusel, et linnavalitsus ei saa palutud luba anda linnavalitsuse ja osäühing „Mootori“ vahel sõlmitud lepingu § 1 põhjal, mis nägevat ette, et linnavalitsus keeldub autobuse sõiduliini teistele ettevõtjatele kasutada andmast. Rahukogu arvamus, et see otsus on linnavalitsuse poolt tehtud asjas, milles linnavalitsus teotseb eraõiguslikul alusel ja et Pirita Kaunistamise Seltsi avalikõiguslikud huvid selle otsusega ei ole puudutatud, on ekslik, sest Linnaseaduse § 8 järgi linna päralt olevad maad, mis määratud linnaplaani järgi platsideks, uulitsateks, põik-uulitsateks, jalutusteedeks jne., jäädes linna omanduseks, on kõigile üldiselt tarvitada, see tähendab, et seaduse alusel on kõigil kodanikel õigus neid tarvitada nendes piirides, mis linnavolikogu poolt Linnaseaduse § 108 p. 12 ja 13 põhjal antud suundmäärustes tähendatud. Kui Pirita Kaunistamise Selts pöördus linnavalitsuse poole palvega, lubada liikumist

ja peatuskohta, siis kahtlemata teotses tema oma õigust teostades, mis väljendatud Linnaseaduse § 8, ja linnavalitsusel tuli arutada seda palvet, kui tema võimkonda kuuluvat asja avalikõiguslikul, mitte aga eraõiguslikul alusel, sest korralduste tegemine liikumise ja samuti sõidukite peatuskohtade kohta linnas on tehtud seadusega linnaomavalitsuse ülesandeks, nagu eespool tähendatud.

(Rkha t. nr. 426 I—1930.)

Kas juhul, kui vaidlus tõuseb selle üle, missugusel määral dokumenti üldse tempelmaksustada, võib Maksudevalitsuse otsuste peale esineda kaebusega Riigikohtule?

Vastus: eitav.

Tempelmaksuseaduse § 21 on ette nähtud, et dokumentide seadusepärase tempelmaksustamise üle otsustavad kohtud dokumendi esitamisel ja Maksudevalitsus temale teatatud või tema poolt ilmsiks tehtud korrapäraselt tempelmaksustamata dokumentide suhtes. Kohtu määruste peale tempelmaksu asjas võib edasi kaevata üldises kohtupidamise korras. Maksudevalitsuse määruste vastu võib esineda vastulausega Maksudevalitsusele ja sel puhul tehtud otsuste vastu kaebusega rahukogule. Tempelmaksuseaduse § 22 näeb ette ülemäära makstud tempelmaksu tagasimaksmise Maksudevalitsuse korraldusel, ilma et selles paragrahvis oleks tähendatud kaebamise kord Maksudevalitsuse vastavate määruste peale. Maksudevalitsus on sellest järeldanud, et Tempelm. sead. § 22 korras tehtud otsuste peale võib AKK § 6 põhjal esineda üldises korras kaebusega Riigikohtule. See seisukord on õige üksnes säärastel juhtudel, kui Tempelm. sead. § 22 põhjal Maksudevalitsus teeb korraldusi tempelmaksu tagasimaksmiseks pärast seda, kui vastavas korras on juba jaatavalt otsustatud tempelmaksu ülemäära maksmine ja tegemist on üksnes selle tagasimaksmisega. Juhul aga, kui vaidlus tõuseb selle üle, missugusel määral dokumenti üldse tempelmaksustada, siis ei saa kaebusega Maksudevalitsuse otsuste peale esineda Riigikohtule, vaid säärasel korral tuleb toimida vastavalt Tempelm. sead. § 21 pp. 11—13 määrustele, sest Tempelm. sead. järgi on kaebused Maksudevalitsuse otsuste vastu dokumentide seadusepärase tempelmaksustamise kohta erandina AKK § 6 tunnistatud alluvateks rahukogudele.

(Rkha t. nr. 1028 II—1930.)

Kas õpetaja kohustetäitjaks määratud õpetaja kuulub lahti-registreerimisele Õpetajate registreerimise määruse § 7, märk. 1 ette nähtud korras?

Vastus: eitav.

Haridusministeeriumi määrus õpetajate registreerimise kohta on

antud ainult valitud õpetajate registreerimise ja lahtiregistreerimise kohta. See on selgesti väljendatud selle määruse §§ 2, 3 ja 5, milles ette nähtud valimine ja valitud õpetajate registreerimine ja samuti § 7, märk. 1-st nähtub, et õpetajakutseta isikud võib ametisse registreerida õpetaja kohustetäitjaks ainult üheks aastaks, kui seaduslikus korras toimetatud õpetaja valimisele ei olnud ilmunud või endid kirjalikult üles andnud kutseõigusega õpetaja kandidaadid. Ei ole aga teatavat isikut üldse õpetajaks valitud, vaid on ta õpetaja k. t. määratud aastaks, s. o. kindlaks ajaks, siis puudub alus tema lahtiregistreerimiseks ülaltähendatud määruse § 7, märk. 1 ette nähtud korras.

(Rkha t. nr. 1038 II — 1930.)

Tsiviilosakond.

Kas võib kreditor, kui ta TKS § 1880 korras on palunud kinnisvara määrata teiskordsele sundmüügile, ning kohus on vastava määruse teinud, loobuda ükskülgsest sellest oma palvest ja paluda kinnisvara võla katteks talle jätta?

Vastus: eitav.

TKS § 1880 annab õiguse kreditoridele sel korral, kui kinnisvara esimene oksjon tunnistatakse kohtu poolt mittetoimunuks, kas paluda, et see vara määrataks teiskordsele oksjonile, või jälle, et see vara jääks ühele kreditoridest. Seega on kreditoridel kaks võimalust, millest nad loomulikult ühe võivad valida. On nad kord kinnisvara teiskordset oksjoni palunud määrata, on sellekohane kohtumäärus tehtud ning seadusejõusse astunud, siis pole kreditoridel enam õigust ükskülgsest sellest sissenõudmisviisist loobuda ja paluda kinnisvara omalejätmist esimesel oksjonil pakkumise aluseks võetud summa eest.

(Rkht t. nr. 495 — 1930.)

Kas võib kindlustada igakuulist maksude maksmist, mis kohtuotsuse põhjal mees temast lahus elavale naisele nende lahuselu kestel alimentidena peab maksma, aresti panekuga mehe varandusele nende maksude kümne aasta kogusumma suuruses?

Vastus: jaatav.

Sellele küsimusele on juba Vene Senat jaatavalt vastanud (ts. kass. dep. otsused 1913. a. nr. 95 ja 1901. a. nr. 110), lähtudes seisukohast, et kindlustuse eesmärk seisab selles, et anda hagejale võimalust kätte saada tulevikus temale mõistetud raha. Kui kustjalt on välja mõistetud mingisugused maksud teatud ajajärkude

järgi, siis, et neid makse tõesti võimalik oleks kätte saada, on asjaolude kohaselt vahel möödapäästamatult tarvilik hageja hagi kindlustada kostja varandusel, kuna vastasel korral kostja võiks oma vara kõrvaldada ja seega üldse hagejale võimatuks teha teostada talle kohtuotsusega mõistetud õigusi. Nende seisukohtadega ühineb Rkh. täiesti. Kui seadus (TKS §§ 1823—1826) kohtule isegi võimaluse annab tungiva tarbe korral eelkindlustada hagi, kui see ainult tõenäoline paistab, mis pole veel avaldatudki, või mille avaldamise tähtaeg pole veel saabunudki, lähtudes seisukohast, et vastasel korral hagejal hiljem muutuks võimatuks kohtuotsust täita, kuna kostjal oleks olnud küllalt võimalusi oma varandust kõrvaldada, siis seda enam peab kaitset leidma hagi, mis kohtuotsusega lõplikult fikseeritud, s. o. tunnistatud kostjale vastuvaidlematult kohustavaks ja mis täita tuleb aastate jooksul teatud tähtaegade järgi, sest ka siin, kui hagi pole kindlustatud, oleks kostjal küllalt võimalust oma varandust kõrvaldada või teadmatult oma elukohast lahkuda. Selliste kohtuotsustega fikseeritud maksude kindlustamise võimalus järgneb juba üldistest õigustumõistmise põhimõttest. Aga ka seadusnormid on selles suhtes küllalt selged. Tõsi, TKS § 1823, mis püsib veel 1889. a. redaktsioonis, ei väljenda seda *expressis verbis*, kuid TKS § 590 on 1912. a. 15. juuni ja 1913. a. 26. juuni seadustega redigeeritud sedavõrt selgelt („hagisid võib kindlustada igas asja seisukorras“), et siin mingit kahtlust ei või olla, et hagide kindlustamine on võimalik ka pärast asja sisulist otsustamist, kui ainult selleks on olemas tungiv tarve. Kuna TKS § 9 kohustab kohtuid juhtudel, kui seadused mõnes küsimuses pole küllalt selged ning täielikud, oma otsuse rajama seaduste üldmõttele, kusjuures tuleb käsitleda neid seadusnorme, mis lahendavad õigussuhteid, mis on analoogilised otsustamisel olevaga (Senati ots. 1880. a. nr. 206), siis tuleb TKS § 1823 käsitlusel tema puudulikke norme täiendada TKS § 590 selgete reeglitega, mille pärast nende seadusnormide ühisest mõttest järgneb jaatav vastus ülalseatud küsimusele. Ei või takistuseks olla selle juures TKS § 593 määrus, mille järgi on võimalik kindlustada ainult selliseid hagisid, mille summa on täpsalt kindlaks määratud, sest TKS § 273 p. 5 näeb ette, et kui taotellakse õigust, mis pole piiratud kindla tähtajaga või on eluaegne, siis hagi hind määratakse kindlaks maksude kümneaastase kogusumma pealt. — Kõigist neist kaalutlusist järgneb, et hagi kindlustamine ka peale kohtuotsust on tarvilik õigusemõistmise huvides, on täiesti kokkukõlas seadusega ning on tingitud õiguskorra nõudeist. Sellist kindlustust kohtult paludes teostab hageja ainult õigust, mis kohus talle mõistnud, ja sellise oma õiguse teostamine ei sisalda eneses mingit ülekohut kostja vastu (BES § 3285).

(RkhT t. nr. 755—1930.)

Kas loetakse Liivimaa linnaõiguse järgi abielulahutuse korral mehe erivaraks kinnisvara, mis omandatud abielu kestel ja kinnistusregistris seisab mehe nimel, ilma et seal oleks märgitud, et see kinnisvara moodustab mehe erivara?

Vastus: eitav.

BES § 126 teeb vahet varade vahel, mis abikaasad abiellu kumbki kaasa toonud või mis nad selle kestel omandanud erivarana või aga, mis nad ühiselt omandanud. Samas paragrahvis mainitud eraldi (be-sonders) saadud või omandatud ühe või teise abikaasa vara all ei tule mõista midagi muud, kui seda vara, mis BES § 81 p. 2 ja § 27 mõttes juba abielu kestel oli olemas kui ühe abikaasa erivara ja mis abielulisse varaühisusse ei kuulunud. Kõik muu abielu kestel omandatud ja seega varaühisusse langenud vara kuulub abikaasade ühiselt muretsetud vara hulka. Viimane moodustab seega mõlemi abikaasa ühise töö ning vaeva saavutise (eheliche Errungenschaft), olles ühise majapidamise resultaat, kusjuures mingit vahet ei tehta, kas ühe või teise abikaasa tegevus vara kogumisel on olnud tulukam või tagajärjekam. BES § 126 mõttes tuleb seepärast kõik abikaasade vara, mida ei saa lugeda nende kummagi erivaraks, arvata abielu kestel muretsetud ühisvaraks, mis abielu lahutuse korral tuleb abikaasade vahel jagada. Kuna üldreegli järgi erandeid loovad õigussuhted iseendast iialgi pole eeldatavad, ning kuna iga vara muretsemist abikaasade poolt abielu kestel kahtluse korral tuleb võtta kui toimingut, mis sooritatud nende ühishuvide ja ühiselu tarvete rahuldamiseks, järelikult ka nende ühisvara loomiseks, — siis abielulahutuse puhul võib üks abikaasa teiselt varajagamist nõuda juba selle asjaolu põhjal, et jagamisobjekt on muretsetud abielu kestel. Vastaspoleel lasub kohustus tõendada, et objekt, mille jagamist tema lahutatud abikaasa taotleb, kuulub talle, kui erivara, mis BES § 126 mõttes jagamisele ei või kuuluda. — Asjaolu, et abielu kestel muretsetud kinnisvara kinnistusraamatuisse on kantud ühe abikaasa nimele, ilma et seal tähendatud oleks, et see oleks selle abikaasa erivara (Not. sead. § 321, p. 1) ei tähenda iseenesest veel sugugi, et see vara ainult säärase sissekande läbi oleks muutunud varaks, mis seisaks väljaspool abielulist varaühisust, kuuludes ühele abikaasale eraldi (BES § 80). Kinnisvara sissekanne ühe abikaasa nimele kinnistusraamatus omab BES § 812 põhjal otsustava tähtsuse kolmandate isikute jaoks, kuid see asjaolu ei või olla aluseks teise abikaasa õiguste kindlaksmääramisel abielulise vara jagamisel abielulahutuse korral. Kui ka väljuda seisukohast, et abielumees, kinnistades kinnisvara oma nimele, tahtis sellega seada oma jaoks erivara, siis tekib ikkagi küsimus naise nõusolekust sääraseks toiminguks; nõusolekut ei saa aga BES § 2941 põhjal eeldada, vaid seda tuleb tõendada. Kahtlemata pole mees piiratud ega takistatud naise nõusolekust

abielulise ühisvara kasutamisel ja käsustamisel kolmandate isikute suhtes, kuid seal, kus abikaasade huvid lähevad lahku, kus mees tahab abielu ühiste sihtide jaoks loodud ühisvarast midagi luua eraldi ainult enese kasuks, seal on kahtlemata tarvilik naise vastav nõusolek.

Olid aga kohtuasjas tõendused selle kohta esitatud, et kinnisvara oli omandatud poolte abielu kestel, siis BES §§ 79 ja 126 põhjal on sellega eeldus olemas, et see on abielus muretsetud ühisvara, mille jagamiseks abielulahutuse tagajärjel on seaduseandja poolt kindlaks määratud erikord, mis fikseeritud TKS §§ 2029, 2024—2028, 1410—1419. Selles eritoimetuse korras tehakse kindlaks vara koosseis, kutsutakse ette asjaosalised, kuulatakse ära nende seletused ja valmistatakse jagatava vara jagamiskava (TKS §§ 1413, 1419, 904—908). Jagamispalve tuleks jätta tagajärjeta ainult siis, kui see abikaasa, kellelt teine jagamist taotleb, paneb ette tõendused, millest kahtlemata selguks, et objekt, mille jagamist temalt taotellakse, kuulus juba abielus talle erivarana, sest siis langeks ära ka alus, mis BES § 126 põhjal eeldas ühisvara olemasolu.

(Rkht t. nr. 29—1931).

X Õigusteadlaste Päev.

peetakse 9. ja 10. aprillil 1931. a. „Estonia“ teatri majas.

Päevakord.

9. aprillil: 1) Päeva avamine kell 10.30. 2) Ülevaade möödunud Õigusteadlaste Päevade tödest — notari J. Kristelstein. 3) Õigusteadlaste Päevade korraldus tulevikus — prof. A. Piip. 4) Maksureform — Kohtu- ja Siseministeeriumi nõunik K. Selter. 5) Maksukaristusõiguse reformi nõuded ja uus kriminaalseadustik — Majandusministeeriumi peasekretär J. Vaabel.

10. aprillil: 6) Omavalitsuste reform Eestis — prof. S. v. Csekey. 7) Baltimaade õiguste ühtlustamine — riigikoguliige vann. adv. V. Hasselblatt.

Päeva lõpul bankett.

Eesti Õigusteadlaste Päevade Korraldus.

IX Eesti Õigusteadlaste Päev Tartus, kuulanud prof. S. v. Csekey referaadi Õigusteadlaste Päeva korralduse kohta, tunnistas tema ja F. Karlsoni poolt esitatud teesid üldiselt vastuvõetavaks, ja valis seitsmeliikmelise komisjoni, kes välja töötaks Õigusteadlaste Päeva põhikirja ja kodukorra, ning need esitaks vastuvõtmiseks X Eesti

Õigusteadlaste Päevale. Komisjon, kuhu kuuluvad A. Palvadre, Ferd. Karlson, H. Vahtramäe, R. Eliaser, R. Rägo, J. Kristelstein ja A. Piip, palus viimast välja töötada korralduse kava, mis arutati läbi esialgu Tartus ja Tallinnas kohalikkude komisjoniliikmete poolt, ning lõpuks 8. veebr. 1931. a. Tartus komisjoni üldistungil, millest osa võtsid kõik komisjoniliikmed peale Ferd. Karlsoni. Üldiselt peeti otstarbekohaseks praegusel ajal, kus õigusloomise probleemid meil veel akuutsed, jätkata iga-aastasi Eesti Õigusteadlaste Päevi, ette nähes ka võimalusi nende harvemaks pidamiseks. Sellest on tingitud peamised lahkuminekid käesoleva kava ja prof. Csekey teeside vahel.

Käesolev kava esitatakse X Eesti Õigusteadlaste Päevale soovituselga see vastu võtta ja maksma panna vajalistes osades juba X E. Õ. Päeva jaoks.

Eesti Õigusteadlaste Päevade Korraldus.

1. Üldkorraldus.

1. Eesti Õigusteadlaste Päeva ülesanne on võimaldada ühiseid mõttevahetusi nii teoreetiliste kui ka tegelikkude õiguslike küsimuste kohta ülikooli- ning kohtutegelaste ja teiste õigusteadlaste vahel.

2. Eesti Õigusteadlaste Päeva liikmeks võib olla iga Eestis teotsev õigusteadlane, eriliselt aga:

- a) ülikooli õigusteaduskonna õppejõud,
- b) kohtunikud, prokurörid, notarid, advokaadid,
- c) õigusteaduskonna lõpetajad ning
- d) isikud, kelle osavõtt Päeva töö edendamiseks näib soovitav korraldavale komisjonile.

3. Eesti Õigusteadlaste Päevi peetakse harilikult iga aasta. Päeva võib kokku kutsuda ka harvemini.

4. Eesti Õigusteadlaste Päeva kokkutuleku aja ja koha määrab korraldav komisjon, kui Päev ise pole seda määranud.

5. Peale referentide maksab iga Päevast osavõtja 5 krooni kulude katteks, mille hulka on arvatud kõik Päeva ja korraldava komisjoni poolt avaldatavad trükitööd.

Märkus. Korraldaval komisjonil on õigus vabastada maksust üksikuid Päeva liikmeid.

2. Eeltööd.

6. Iga Õigusteadlaste Päev valib korraldava komisjoni esimehe ja neli liiget; korraldavas komisjonis kuuluvad peale selle *ex officio* eelmise komisjoni esimees ja sekretär. Korraldaval komisjonil on koopteerimisõigus. Õigusteadlaste Päev võib korraldava komisjoni ülesandeid panna ka tulevase Õigusteadlaste Päeva koha õigus-teadusliku seltsi juhatuse peale.

7. Korraldava komisjoni volitused kestavad tema poolt kokku kutsutud Päeva lõpuni. Tema ülesandeks on: a) Õigusteadlaste Päeva otsuste täitmine, eriti arutluste protokollide trükkimine, b) tulevase Päeva päevakorra koostamine, nii palju kui seda ei ole juba teinud eelmine Päev ise, c) referentide leidmine ja referaatide ning nende teeside trükkimine, d) tulevase Õigusteadlaste Päeva organiseerimine, ruumide muretsemine ja aja ning Päeva tööde eeljaotus, e) kutsete väljasaatmine ning Päeva arutlusmaterjalide levitamine, f) Päeva liikmete registreerimine, g) Päeva avamine ning h) Päeva materiaalsed korraldustööd ja majanduslik asjaajamine ning Päeva kuludest aruandmine järgnevale korraldavale komisjonile või tema ülesandeid täitvale õigusteadusliku seltsi juhatusele.

8. Tulevase Õigusteadlaste Päeva päevakorras olevate küsimuste esialgseks arutamiseks või esitatud referaatide läbivaatamiseks võib korraldav komisjon luua erikomisjone asjatundjatest õigusteadlastest.

9. Referaatide põhistanud teesid ja võimaluse korral ka referaadid ise peavad olema referentide poolt esitatud korraldavale komisjonile hiljemalt kaks kuud enne Päeva avamist.

10. Päeva kutsed ühes referaatide põhistanud teesidega saadab korraldav komisjon eelmise Päeva liikmetele ja ülikooli õppejõudude, kohtunikkude, prokuröride, notarite ja advokaatide hulgast neile, kellest on loota uuest Päevast osavõtjaid, hiljemalt üks kuu enne Päeva avamist. Võimaluse korral avaldab korraldav komisjon Päeva referaatide teesid ja päevakorra ka ajakirjanduses, eriti ajakirjas „Õigus“.

3. Päeva kodukord.

11. Korraldava komisjoni esimees avab Päeva ning juhatab Päeva juhatuse valimist, kuhu valitakse Päeva esimees, vähemalt kaks abiesimeest, sekretär ja vähemalt kaks abisekretäri. Ettepanekuid juhatuse koosseisu kohta teeb korraldav komisjon. Juhatusliikmete arvu võib Päev ise suurendada. Päeva üldkoosolekuid juhatab esimees või tema abi. Peale nende arvatakse juhatusliikmeteks ka sektsioonide esimehed, keda valivad sektsioonid. Iga sektsioon valib enesele ka abiesimehe ja tarvilise arvu kirjatoimetajaid.

12. Juhatus ülesanne on Päeva teaduslikku külge juhatada ja korraldada ning Päeva tööde protokolle ning saavutisi lõppkujul koostada, mis juhatus valmisaamisel annab uue Päeva korraldavale komisjonile avaldamiseks ja täitmiseks.

13. Päeva töö toimub üldkoosolekutel ja sektsioonides. Harilikult pühendatakse esimese päeva hommiku- ja viimase päeva õhtu-poolne aeg üldkoosolekule, kuna esimesel päeval pärast lõunat ja muu aeg töötavad vaid sektsioonid. Päevakorra määrab kindlaks korraldav komisjon.

14. Komisjon esitab Päevale tööde ja referaatide jaotuse kava üldkoosoleku ja seksioonide vahel kinnitamiseks.

15. Üldkoosolekule kuuluvad referaadid, referaatide puhul Päeva nimel teeside ja ettepanekute vastuvõtmine ning adm. asjad. Referaatide puhul kuuluvad üldkoosolekul hääletamisele teesid ja ettepanekud üksnes seksiooni või erikomisjoni ettepanekul.

16. Referaatide pikkus üldkoosolekul ja seksioonides ei tohi kesta üle tunni, millest erandid on võimalikud ainult korraldava komisjoni eriloal. Kaasreferentide kõneaeg on piiratud 30 minutiga. Üldkoosolekutel võib iga liige sõna võtta vaid kaks korda: esimesel korral mitte üle 15 minuti ja teisel korral mitte üle 5 minuti, millest erandid on võimalikud vaid üldkoosoleku enamuse otsusel. Referendi lõppsõna võib kesta 30 minutit. Seksioonides kõnelemise aja piiramine kuulub seksioonile enesele.

17. Peale küsimuste arutamise lõpetamist üldkoosolekul või seksioonis koostab juhataja küsimused ja teesid nii, et nendele on võimalik vastata ja või ei.

18. Seksioon valib oma otsuste üldkoosolekule esitamiseks erireferendi, kuna vähemusel on õigus oma seisukohta esitada kaasreferentide kaudu.

19. Üldkoosolekul erikomisjonide ja seksioonide ettepanekute arutamisel võib sõna võtta ainult nende ettepanekute või seksioonis tehtud ja vähemusse jäänud ettepanekute ulatuses. Täiesti uusi ettepanekuid otse üldkoosolekul teha ei ole lubatav. Sealjuures võib juhataja sisulisi vaidlusi lubada tõsta ainult tõsiste lahkumineku puhul, andes sõna kahele ettepaneku poolt ja kahele vastu.

20. Üldkoosolekutel loeb esimees erikomisjonide ja seksioonide ettepanekud vastuvõetuks ühel häälel, kui keegi nende vastu ei vaidle (*nemine contradicente*) ning häätelugemine leiab ainult siis aset, kui seda otsustanud nõuda erikomisjon või seksioon või kui häätelugemise ettepaneku teevad vähemalt 5 liiget. Vastuvõetuks loetakse resolutsioon, mis saanud lihthäälteenamuse.

21. Peale üldkoosolekul ette kantud referaatide ärakuulamist ja erikomisjonide ning seksioonide ettepanekute läbiarutamist ja hääletamist ning administratiivasjade lahendamist kuulutab esimees Päeva lõppenuks.

22. Kahtluste puhul, ja kui see korraldus teisiti ei määra, võib esimees koosolekut juhatada Riigikogu maksva kodukorra järgi.

4. Määruste muutmise.

23. Käesolevaid korraldavaid määrusi võib iga Õigusteadlaste Päev muuta vaid tulevase Päeva kohta.

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.** Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

K. Mattieseni trükikoda O/Ü., Tartus, 1931.